

SIRP JA VASAR

5

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU,
KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄALEKANDJA
REDEDEL, 4. VEEBRUARIL 1966. A. XXVI aastakäik

Töid Balti vabariikide kunstinaütuselt Moskvast

NIKOLAI KORNEJOV «Tallinn» (1961, 1965)

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu määrusel kultuuriasutuste sotsialistliku võistluse korraldamise kohta Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 50. aastapäeva tähistamiseks on suur tähtsus vabariigi klubiliste asutuste ja raamatukogude töö edasisele parandamisele.

Võrreldes möödunud aastal toimunud algava võistluse tingimustes mitmeid erinevusi ja täiendusi, mis nõuavad korraldajalt ja osavõtjalt veelgi suuremat organiseerimistööd ja järjekindlust. Kõigepealt on võistlus märksa ulatuslikum: osa võtavad ka vabariikliku alluvusega linnad ning kõik klubilised asutused ja rahvaraamatukogud.

Suuri nõudmist seatakse metoodilistele keskustele. Rajoonikultuurimajade ja raamatukogude ning vabariikliku alluvusega linnade keskraamatukogude metoodikakabinettide ja -nurdade töö peab muutuma sisukamaks ja shiiparasemaks ning sedakaudu aitama kultuurhariduslikel asutustel nende töös esinevast šabloonist ja ühekülgsusest lahti saada.

Uue võistluse tingimuste kohaselt tuleb linna kultuuriasutustel laiendada abi maa klubilistele asutustele ja raamatukogudele.

Kogemused kõnelevad, et häid tulemusi võib loota ainult siis, kui võistlusele aitavad peale kultuuritöötajate kaasa ka ametiühingu- ja komsomoli-organisatsioonid, majandusjuhid ja laialdane aktiiv. Ainult ühised jõupingutused ning partei ja nõukogude organite pidev tähelepanu ja hool oma kultuuriasutuste eest töid Viljandi, Võru jt. rajoonid möödunud võistluse esiritta.

Uue võistluse künnisel seisles on niisilts tarvis asjalikult mõelda sellele, et igal organisatsioonil ja asutusel oleks kindel programm, millele aldataks kultuurhariduslike asutuste tegevuse hoogustamist.

Vabariigi kultuuriasutuste tegevuse parandamiseks on praegu heade algatuste ja ettevõtmiste poolest rikkam kui kunagi varem. Kuid paraku on hea kõrval ikkagi veel palju halli ja üksluist, mis ei rahulda meie kaasaegset. Kõigest sellest, mis segab ja takistab kultuurhariduslike asutuste edukat tööd, ongi tarvis lahti saada ja püstitada klubeid ja raamatukogude ette Nõukogude riigi juubeliaastapäevaks uued kõrgused ja teefähised. Ülesandeks on palju ning nendest on juttu võistluse tingimustes. Kesksemaks probleemiks aga, mis kõigil võistlustest osavõtjail tuleb tulipunkti võtta, on sisulise töö taseme tõstmine, sügavuse saavutamine.

Klubide ja raamatukogude tegevuse parandamisel

Riiklikus Kinematograafia Komitees

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Kinematograafia Komitee ja Kultuuriala Töötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee presiidium vaatasid läbi riikliku kinovõrgu 1965. a. IV kvartali sotsialistliku võistluse kohta saanud materjalid. Paremaid töötulemusi saavutasid Tartu kino «Saluut», Tallinna kinod «Kosmos» ja «Pioneer», Narva kino «Punane Täht» ning Paide rajooni riiklik kino «Kõik. Ent kuna ükski võistlusest osavõtja ei täit-

seks on vaja laiendada nende mõjuvõimkonda, läbi-mõeldult korraldada tööd elanikkonna eri gruppidega, arvestades nende harjumusi, elukutsega seotud huvide ja vanuselisi erinevusi.

On loomulik, et kohustuste vastuvõtmisel seatakse erilisele kohale üritused, mis kajastavad Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni ajaloolist sündmust ning nõukogude rahva kangelaslikku võitlust kommunistlikus ülesehitustöös. Laiemat kõlapinda nõuab tootmistehniline ja põllumajanduse

Uute tegude künnisel

FELIKS ROMMOT,

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kultuurhariduslike Asutuste Valitsuse juhataja

ning ateistlik propaganda. Tähelepanu vajab töö laste ja noortega. Märksa tuleks laiendada mitmesuguste huviala- ja tehnikaringide ning rahvaulikoolide tegevust, eriti maal. Ja kuigi edusammud kunstilise isetegevuse arendamiseks on valedamatu, millest andis kujuka ülevaate juubellaulupidu, on ka siin veel mõndagi ära teha, eriti kunstilise taseme tõstmiseks. Viimastel aastatel peetud estraadiorkestrite ja nälteringide vabariikliku ülevaatus lõppvoorul ei pääsenud näiteks Valga rajoonist ühtki kollektiivi. Ka see, et mitmes rajoonis pole seni antud ühtki rahvakollektiivi nimetust, annab tunnistust töö puudujääkidest. Paide, Jõgeva ja mõnes teises rajoonis tuleb aga mõelda veel sellele, kuidas suurendada isetegevuslaste rida, sest viimasel ajal on siin märgata vastupidist tendentsi.

Lahendamist vajavad mitmed alustatud probleemid. Üheks neist on mahajäänud kultuuriasutuste töölerakendamine. Igas kultuuriasutuses peab Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 50. aastapäeval vilkuma tuluke, mis valgustab inimestele teed teadmiste juurde.

Kuidas kõik kohtadel õnnestub, sõltub väga palju kultuuritöötajate kaadrist. Praegu pole olu-

nud kõiki sotsialistliku võistluse tingimusi jäeti rändpunalipp seekord välja andmata.

Kutseala sotsialistlikus võistluses anti 1965. a. IV kvartali töötulemuste eest auhinnet «Eesti NSV maakinovõrgu parim kinomehaanik» Valga rajooni Helme stantsionaarkino mehaanikule Leigi Jänessele ja auhinnet «Eesti NSV maakinovõrgu parim autojuht-motorist» sama kino motoristile Endla Soovaresele.

Arhitektide tööplaan

On nagu ikka sisukas ja tihe, kavatsusi ettenägeliku reserviga kaugelt rohkem, kui on aastas neljapäevi (s. o. Arhitektide Liidu traditsioonilisi ürituste päevi).

Palju on Eesti NSV Arhitektide Liidul seekord plaanis linnaehituse alal. Suvekuudel kavatakse korraldada kaks väljasõiduistungit: Tartusse, seoses uute rajoonide planeerimise ja väljaehitamise ning Haapsallu, kus

toimub uue generaallplaaniga arutelu. Kahtlematult kasu mõlemale poolele toob III kvartalis Vilniuses peetav linnade planeerimise ning ehitamise kogemuste vahetamine leedu arhitektidega. On ette näha, et valmib terve seeria huvitavaid planeerimisprojekte, mis kõik peavad läbi käima ka ühiskondlike arutelude «tulest». Näiteks uued mikrorajoonid Pärnus ja Narvas, Tallinna loomaaed, Pirita jõe vasaku kaldal ning jahtklubi ümbruse planeering, Tallinna I järjekorra ehituste ettepanek, Tallinna kesklinna rekonstrueerimise põhimõtted jm.

Ka elamute ja ühiskondlike hoonete, tööstushoonete, maaehituste ja sisekujunduse sektiioonid pakuvad rohkesti projektide läbivaatamisi. Pikast nimekirjast mõned: Tallinna Teenuste Maja kavand, Raadiomaja II ehituse järjekord, Eesti NSV Põllumajanduse Akadeemia, Tallinna tsirkuse ja Pirita rannarestorani projektid, Tartu tööstusolme planeering, polügraafiakombinaadi ja kirjastuste hoonete projekt, maa-asulate ühiskondlike hoonete uued tüüpprojektid, kohvikute «Tallinn» interjööride kavandid ja müügisaalide universaalse sisustuse projekt. Ühtlasi toimuvad veel institutide «Tööstusprojekt» «Maaehitusprojekt» ja Teadusliku Restaureerimise Töökoja 1965. a. loomingu näitus-arutelu. Ja samalaadsest etteastest oma kursuseprojektidega ei pääse ka Kunsti-instituudi arhitektuuri üliõpilased.

Loengutega valgustatakse nõukogude arhitektuuri teooria küsimusi, kunsti ja arhitektuuri sünteesi, kübereetilisi meetodeid linnaehituses jm. Plaanis on kohtumisiõhtuid eesti vanema põlve arhitektidega.

Loomulikult on tulevikukavatsustes ka pikema ja lühema ekskursioone. Suvel sõidetakse tutvuma uute ehitustega Riias ja Riia rannas ning tingimata mõnele meie saarele. Täni on arhitektidel käimata veel Vormsil. Põhjalikult tahetakse uurida väikest Muhut ja Lõuna-Eestis üle vaadata initsiatiivikas Võru linn. Kavatsusi on enamgi, mis, kui liidu eelarve võimaldab, saavad ka teoks. Lühematest ekskursioonidest peaks suuremat huvi pakkuma Koluvere lossi restaureerimise ja rekonstrueerimisega tutvumine ja sõit kolhoosi või sovhoosi. Pidevalt käiakse pilku teritamas valmi-vatel ehitustel.

Aasta keskpäiku avatakse arhitektuuriprojektide aasta-aruandena ja aasta lõpul noorte arhitektide projektide ülevaatenäitus.

Arhitektide Liit jätkab koos teiste organisatsioonidega vabariiklike arhitektuurivõistluste korraldamist ja võtab osa 1965. a. parima ehituse väljaseletamisest. Jätkub arhitektide — ühiskondlike konsultantide töö majavalitsuste ja tööstusettevõtete juures. Arhitektide Liidu juures jätkavad tööd keraamika-, joonistus- ja akvarelliringid.

Selline on kokkuvõttevõtte 1965. a. tööplaan, mille liidu liikmed heaks kiitsid.

Heili Härmson

AUTASUSTAMISI

● Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegiumi ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu Presiidiumi otsusega anti auhinnet «Eesrindlik raamatukogu» järgmistele raamatukogudele: Kingissepa rajoonirahvatukogule, Kingissepa rajooni Valjala külarahvatukogule, Võru rajooni Luutsniku külarahvatukogule ja sama rajooni Vana-Kasari külarahvatukogule, Tartu rajooni Meeri ja Vana külarahvatukogule ning Rakvere rajooni Põlula ja Vajangu külarahvatukogule.

Auhinnet «Eesrindlik klubiline asutus» anti Rakvere rajooni Vinni näidiskooli-koos-teenikumi a/j, klubile.

● Kauaage kohusetruu töö eest ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustati triikikoja «Oktoober» lametrükkijat Herbert Krügerit Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee au-kiiraga.

● Teenete eest kirjanduse propageerimisel ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustas Tallinna Linna TSN Täitevkomitee Eesti NSV Kirjanike Liidu Kirjanduse Propaganda Büroo direktorit Ermionia Antsonit aukirjaga.

● Seoses kauaagega tööga Kuu-salu kultuurimajas ning viieküm-nenda sünnipäeva puhul autasustas Harju Rajooni TSN Täitevkomitee Kuu-salu kultuurimaja instruktorit Endel Vaheremaad aukirjaga.

● Heade töötulemuste eest möö-dunud aastal kanti EKP Hiiumaa Rajoonikomitee büroo ja Hiiumaa Rajooni TSN Täitevkomitee otsu-sega rajooni autahvile mitme ees-rindlast, nende seas Emmaste küla-raamatukogu juhataja, ühiskondliku töö aktivisti ja ühingu «Teadus» lektori Silvi Terviku. Lauka rahvamaja juhataja, ühiskondliku töö aktivisti Liidia Vähejausi ning rändkino nr. 105 autojuht-me-haaniku Richard Laupa nimi.

KONGRESSIST
KONGRESSINI

Avarust kirjandusse!

Minevikust võluvad meid erilist heroilised ajad, ja mitte ilustatult, vaid kogu oma ajaloolise karmuse, ranguse ja jumusega. Need ajad on kujundanud erakordseid inimesi. Suured ajad on tavaliselt ühendatud inimeste suurimate enesepiiramisest.

Suur Isamaasõda on meil juba minevik. Sõdur magas siis parimal juhul muldennik. Lahingulähedastes olukordades metsas all — niisugasti suvel kui talvel. Mehed ajasid lumel seistes habet, ise lõppides, et sõja lõppemisel nad hakkavad hoois magama katusealune oleks neile õhuvaene. Tagalas magas tööline katuse all, kuid kokkuvõttes polnud temagi elamistingimused kergemad rindemeeste omadest. Süüa sai ta napimate normide järgi. Elu iseloomustas algeliste mõnude puudumine. Tuli täita maailmaajalooline ülesanne: murda fašism. Selle ülesande täitmisel tuli tahes või tahtmata eluvajaduste mõistet piirata.

Elame ammu katuse all. Kui katust ei pea vihma ega tuult, on meie nurin õigustatud. Oleme ammu kogenud: tervena kohustustele andudes võime loobuda unest, toidust, kõigest inimlikult vajalikust, kuid ikkagi vaid lühikeseks ajaks. Kestev paast lõpeb inimese hukkamise või moraalse degradatsiooniga ja teovõimetusega. Kangelaslikkusel on objektiivsed piirid. Kirjanduses olgu kuidas tahes, kuid elus ei pea me usutavaks kahe jalaproteesiga mehe sujuvat tantsu.

Praegu ei piira me ennast nälgasurma vältiva toiduratsiooni. Peame vajalikuks koguni vahelduvust ja maitset. Me ei lepi vattkuuega, vaid peame ka moemaja ühiskondlikult vajalikuks. Me ei tee mingit selgitustööd täiskasvanud laste vanematele selle vastu, et noorpaarid käivad abielu registreerimises mustas ülikonnas ja valges kleidis. «Izvestija» artiklil selgitas juba kümnekonna aasta eest, et kuldne abielusõrmus ei üsuline ega kodanlik igand.

Me ei tee vaesusest voorust ühelgi alal. Me ei hülga tuumafüüsikat, vaid katsetame ka selle mitteesialist kasutamist. Me ei tituleeri küberneetikat enam põlastavalt kodanlikus väärteduseks, vaid hakkame kasutama sedagi uudisteadust.

Kuueistkümnendal sajandil andis Martin Luther oma aja kohta piisava seletuse igapäevasele leiva mõistele: see tähendas esmajärguliste elamistarvete summat. Nelja sajandiga on see kommentaar iganenud. Meil tuleb kujundada igapäevase leiva mõiste oma sajandi tasemel. Inimese elementaarse eluvajaduste hulka kuulub nüüd ka esteetiline elamus.

Sõja ajal olime uhked kirjanduse ja kunsti tulejõu koondamisest ühte punkti ideelise ja tehnilise piiramise abil. Inimesetapmine pole mingi inimlik ideaal, kuid võitluses ähvardava barbaarsuse vastu ei tohtinud olla kompromisse. Me suunasime, nagu öeldi, kirjandust ja kunsti võitlejate ja töötajate ideeliseks karastamiseks. Kuid juba tol ajal pani mõtlema ühe sõjaväe poliitilise avaldus: sõdur vajavat kunstis muud kui sõjahüüdeid, sõdur vajavat kunsti abi mitte lahingulises võitluses, vaid psüühilise energia kogumiseks, selle hulgas ka igapäeva unustamiseks. Ta tundvat vajadust kas

või mõttetuna näiva huumori järele. See oli utilitaarne seisukoht esteetika suhtes, kuid targa inimese arusaamises.

Kunsti- ja kirjandusala igapäevane leib ei tähenda meie ajal mitte viitsada grammi leiba. Paastud on mõõdas. Ma ei ütle, et just prassiimine oleks käimas. Aga kui me tunnustame maastikustestikat, kui meie kodune mööbel moodustab kunstilise probleemi, siis eeldame kirjanduselt avaramat diapasooni kui raskeil keeldumisaegadel. Elu on igale kunstiteosele tooraine. Kuid ei maksa unustada vana Lesingi tarkust, kes pldas elu ja kunsti suhet selleski, kui on viinamarjade ja veini suhe. Mitmedki kirjandusehinnajad takseerivad teost kui purukstallatud viinamarju. Ei, alles hoolikalt juhitud tootmisprotsessis omandab vein «vaimu», omandab «buketi», lõhna, millel ei tarvitse olla sarnasustki viinamarjade lõhnaga. Kunst selleks ongi kunst, et elust võetud tooraine astuks siin uude kvaliteeti.

Mulle võidakse hüüda vahele, et kirjandus ei ole mingi dionüüsliku lõikusepuha vein, vaid vahend kommunistsliku ühiskonna inimese kasvatamiseks. See on endasüstemaatiliselt õige. Kirjanduse spetsiifika on ometi esteetiline, kirjandus mõjub esteetiliselt tunnetusena, mis koos kõigi kunstidega, koos teaduse ja kehakultuuriga aitab kujundada igakülgset arenenud inimesi. Kirjandus on sageli intellektuaalsetki elementi, tõendõudvaid probleeme ja samas on seal tundlemishetki, mis ei nõua intellekti kaasaraakimist.

Lahatõed? Muidugi. Kuid meie igapäevane kohtumõistmine kirjanduse üle paljastab alataas algelise teoreetilise mõtlemise nõrkust.

Mõne aasta märkmeid.

Lilli Prometi 1962. aastal ilmunud «Meesteta küla» kannab ümbrispaaberil märkust: «1959. aasta romaaniühtlusele äärmiselt tähtsat. Mitte auhinnatud! Kas me praegu aru ei saa, et romaani ühtlusele tolle romaaniühtluse parim? Nii kujuneb elav kirjanduslugu — Erni Krusteni «Nagu piisake meres» on ideelisel ja kunstilisel nende aastate väga tähelepanuväärne. Selles leiti ürgimist inimese minas. Inimese arengulugu, psühholoogiline kujunemine on neile hindajatele tarbetu, eriti kunstilises vormis. — Mati Unt kirjutab oma «Võla» valutava südamega omaaegsest. Selle kunstiline tase on tähelepanuväärne. Otsus, meie noored ei ole niisugused. Raamatuna pole teos veel ilmunud. — Enn Vetemaa «Monument» kujutab vaimukalt andekat karjerist. Ta laskis oma teava ironiaga karjerismi perspektiivis hävineda. Ei, vastasid autoriteedid, meil andekaid karjeriste ei ole.

Meie viimaste aastate kirjanduslik elu ei ole nii sile kui tahaksime. Satub kahtluse alla isegi E. Sõgelj optimist selle suure teoreetilise töö puhul, mida tegevat Akadeemia kirjandussekretorid ning ka mõned «ja teised». Kuigi ei tule salata üksikute kirjanduslooliste tööde väärtust, mille parimaks näitajaks on «Eesti kirjanduse ajalugu» (Viimase anonüümne historiograafilisena kasvatust «Sissejuhatus» muide näitab juhulikkust raamatu kaaluka sisuga võrreldes.)

Kirjanduse teoreetiline valgustamine on vajalik juba selles suures seoses, mis kirjandusel on meie arenguga tulevikku ning igakülgse kultuuri ehitamisega, meie inimeste intellektuaalse arenguga. Kuidas aga mõistetakse raamatute väljaandmisel kirjandust?

Olev Jõgi on hästi märganud kirjanike vabatahtlikku vastutulekut kriitika ja kirjatuse nõuetele. Olgu kõike, olgu terve sundnomenklatuur! Võrreldes olukorda muusikas: kontserdi kava ei lükata tagasi sellepärast, et seal valitseb ühekülgus, ainult viil klaveri saatel või koguni sooloviil. Lisaks ei nõuta puhkpillimuusikat. Ka maastikuluule, armastusluule, spordiluule on kodanikuluule avaramas mõttes! Seda kõike vajab inimene, kodanik. Ka luuletuskogu tuleks kujundada tervikult, kunstiteoseks. Miks ei või olla sallitav maastikuluule, armastusluule, mõtisklusluule teemat? Kas tohiks olla etteheited sonettide, tertsinide, tankade haikude raamatule? Sama mõdduga tuleks arvestada novellide ja novellitide raamatuid. Jätakub kirjanikul produktiivsust, ei peaks raama-

tud olema aasta või kahe tööaruanded vaid miskipoolsest ühtlaseks kujunenud teosed.

Aga see tähendab: igast romaani ei tule nõnda kõike eluprobleeme, vaid siingi on vajalik kontsentreerumine mingile autori poolt võetud keskkohtale. Iga teos, iga raamat ei suuda kõike sisaldada. Kuivõrra kirjandus või üksik kirjanik suudab elu, eluhuviseid, elu perspektiive hõlmata, seda otsustame teatud perioodi kirjandust tervikuna silmas pidades.

Luule on eesti nüüdiskirjanduses juhtiv liik, kus meid võlvub autorite, teemade, ideede, vormide mitmekesisus. Luuletajate nimistu on imposantne, ja siin võime kõnelda juba luuleprotsessist, B. Alver, V. Beekman, A. Kaalep, J. Kaplinski, J. Kross, U. Laht, K. Merilaas, E. Niit, R. Parve, M. Rand, P. Rummo, P.-E. Rummo, H. Runnel, A. Sang, J. Semper, L. Seppel, H. Suislepp, A. Suuman, M. Traat, D. Vaarandi, E. Vetemaa — need nimed tähendavad elavat nüüdisluulet. On avaldatud kartust koguni luuletajate liigrohkuse pärast — see on maltusianismi ülekandmine kõigile elualadele. Sellepärast ehk ongi mõnetegustest kriitilistest kampaniastest, kes pussnoa otsaga noppisid muna-kivisillutise vahele tunginud kummelivõrseid. Aga kui kojanaine oma lühikest und magas, toppisid kummelid jällegi oma haljad nokaotsad välja.

Romaane ilmub muidugi vähe, kuid siingi on

Nigol Andresen

Kui kriitika juhib tähelepanu

Kui kriitik lähtub oma arvustuses kasvatuslike komponentide rõhutamisest, on ta töö eriti komplitseeritud. Võib-olla sellepärast seisavadi üsna mitmed arvustused koos üksnes kirjaniku väljendusvahendite vaatlusest? Mõnikord siiski tuuakse ka kasvatuslik kriteerium otsesõnaliselt esiplaanile. Nõnda igatahes toimis Eduard Päll oma kongressielse kirjutises («Sirp ja Vasar» 1966, nr. 3) seoses Enn Vetemaa «Monumendi» mõningate tahkude analüüsimisega.

Jagan Eduard Pälli rahulolematust, et «Monumendis» ei ole Sven Voore teel mingisuguseid takistusi, ta karjeristlikud kalduvused arenevad vabalt... Ilmselt on Vetemaa pidanud tähtsusetuks süveneda kujutava kunsti päeva-probleemidesse. Asjaomane informatsioon, mille lugeja raamatust saab, on tibatilluke ja ühelele toetub skulptor Sven Voore, ja skulptor Ain Saarna poolt arendatava tinglikuma, kujutamismahukama suuna vahel algas meie mail kümnekond aastat tagasi, edenes suure kära ja mitmesuguste võtetega niiahtki ühtlalt kui teltsi poolt. Selgepilguline orienteerumine osutus raskeks asjatundjatelegi, rääkimata kunstihuvilistest. «Monumendi» ilmumise (ja oletatava kirjutamise) ajaks oli olukord üldjoontes stabiliseerunud — oli vähemalt lalast laastus ära tuntud nii ühte kui teise suunda kalduvad tõelised anded, ausad tõemehed ja tühjad käretejad ning kaebekirjade läkitajad, «õigesõnalised demagoogid». Kirjanikul oleks olnud võtta mõnevõrra «laagerdunud» ainet. Kas ei ole nüüd asjaoluks labürint, mida Sven Voore karjeristmil tuli (ja tuleb) läbida, lugeja ees väheveenvalt sirge toruna?

Kuid olemasolevagi informatsiooni korral suudab «Monument» anda ajaliku orientiiri ka kunstielu konkreetsete nähtuste keskel liikumiseks. Nimelt annab ta tunnetustähtsa meelepea: põhimõttelist laadi konfliktide taga võib olla ka individualistlik närusus kui käivitusemehhanism, vastuolude traaditõmbaja; hea on, kui midagi taolist seal pole, aga kui on ja sa ei märka, saab võimalikuks suur segadus ja väärtuste lagastumine. Tähelepanuväärse kunstilise suutmisega loodud Sven Voore portrees on Vetemaal läinud korda see kuritegelik mehhanism, üksipulki lahti monteerida. Kuigi tegelikult Sven Voore ümber on jäetud rohke küsimärkide meelevalda, on portree olemas nii tajutavalt terviklikult, et võime Vooret kujut-

atud palju väärtuslikku. Aadu Hint oma 16-pulevildud «Tuulise rannaga», P. Kuusberg kahe romaani, Villem Gross, E. Krusten ja R. Sirge on kogu sotsialistlike maade ulatuses väga tähelepanuväärne kirjanikud. On hakanud ilmuma ka lühiromaane. Lühiproosas, novellides ja lühirilises proosas on Lilli Promet jõudnud juhtivale tasemele. A. Valton on kahtlemata novellist. Avaras mõttes novellistika stiilil puudub. Meil on hirmus vähe kõrvutada Gailliti, Hindrey, Jakobsoni, Kivika, Tammsaare, Tuglase, Vallaku ja Vilde novellidega kahekiimendail ja kolmekümendail aastail.

(Näidendi jätan meelega puudutamata, sest selle liigi küsimustes olen juba mitukümne aastat sattunud ikka vastu astlat.)

Sotsialistliku maailma kirjanduse perspektiivid on palju analoogiat renessansiga. Kui aga renessans tähendas suurte vaimsete huvide rahuldumist ainult väg: vähestel, siis meiega renessansikirjandus peab vastama vaimsele kiiresti areneva rahva suurte hulkade, õieti kogu rahva nõuetele. Ühiseks jooneks võiks olla huvialade ühtsuse, humanistlik avarus nii ideel kui selle kunstilises väljenduses. Sotsialismi edasiarenemine sisaldab rahva suurte hulkade jõudsat vaimset kasvu, kirjanike ja lugejate koosarenemise ja vastastiku suhenemise meile aegade kultuurilise tõusu üks tähelepanuväärne joon.

Nigol Andresen

leda ükskõik missuguses olukorras välja astuma ikka vaid enesena — kristalse karjeristina, kelle taotlust ei häiri pisingi põhimõtte ega moraalne takistus. Kas on vaja juhtida lugejate keskset tähelepanu raamatu sellele kunstilisele kordaminekule, tolle võika tüübi ilmekale anatoomiale ja füsioloogiale «Monumendi» lehekülgedel? Tundub, et on. Eduard Päll eelnimetatud kirjutises tahab pigem tähelepanu toetada kujuloomise õnnestumisele kõrvale juhtida ja minu arvates astub sellega rist vastu enda poolt püstitatud kasvatuslikule lähteprintsiibile. Kas ikka tõesti on tähtis, et «Monumendi» lugenu märkaks kriitika vahendusel Tallinnas jalutades aru pida: «El tea, missugune monument see Sven Voore tehtud on?», jäädes samas tähelepanematuseks, ükskõikseks ja muretuks svenvoorelikkuse, füskõhtseks suhtes meie ühiskonnas?

Ütleme, et tähtis on ka välispidiste üksikasjade klappimine lugeja tunnetuspildis. Lugejaskond on ju mitmenäoline, üks hakkab siit, teine sealt punktiist juurdlema ja järeldama. Tähelepanelik kunstihuviline on märganud, et mõnigi väljenduslaad, mida kümnekond aastat tagasi ideoloogiliseks surmapatuseks tembeldati, ilmneb nüüd avalikult ja laialdaselt, et mõnigi toona mahamaterdatud kunstik seisatana lugupidamises. Paljas isikukultuulise retsidiivide teatavaksõtmise ei rahulda, sest see ei sisalda asjalikku kriteeriumi ühte või teist laadi kunstiteoste kohta, ja pealegi on avalik vaidlus käinud märksa laiemal pinnal. Asjast huvitatud ja juurdlev, kuid konkreetseid kunstinähtusi iseseisvalt eritlema mitte kiinduv mõte võib — mõnd vaidlevat seisukohta meenutades ja sellele tänaast kunstitegelikkust kõrvutades — hakata kahtlema, et võib-olla on toimumud mingi järeldamine ideoloogilisel rindel! Enn Vetemaa «Monument» ei terita just pilku kujutava kunsti nähtavate paljeloonte eritlemiseks, ennemini võib ta suunata vilgakale järeldusele, et skulptorite Voore ja Saarna vahel tekkinud konfliktis mängis mõningat rolli ka erinevate loomisprintsiipide vastuolu. Niisuguse järelduse oht ripub teose lehekülgede kohal ja seda enam on vaja juhtida luge-

Juba enne seda, kui oli selgunud, et A. Sinjavski ja J. Danieli avaldasid pseudonüümide Abram Terts ja Nikolai Arzak all salaja välismaal oma teoseid, juba enne nende vastutuselevõtmist Nõukogude-vastase «kirjandusliku meelelahutuse» pärast, ülistasid välismaine kapitalistlik ajakirjandus, raadio ja televisioon nende teoseid taevani. Näiteks kuulutas Londoni ajaleht «Times» Terts loomingu «hõlguvaks satiriksi... mis on vene traditsiooni parimate näidete väärtiline», «New York Times» aga avaldas veendumust, et «iga vene kirjanik oleks uhke, kui ta suudaks luua selliseid esseid, jutustusi ja aforisme, nagu Abram Terts».

Juba 1962. aastal kinnitas raadiojaam «Vabadus», et Abram Terts «kujutab nõukogude tegelikkust pilkamisi...» Ameerika agentuur UPI teatas päris hiljaegu, et «Sinjavski on spetsialiseerunud nõukogude tegelikkust väljamaarvatele teostele», itaalia ajaleht «Il Giorno» aga jutustab eepilise rahuga: «1959. aastast on USA-s ja teistes lääneriikides ilmunud Abram Terts nime all Nõukogude-vastase iseloomuga brošüürid ja raamatud.»

Needsamad ajalehed ja ajakirjad, kes alles eile avaldasid närvakõditavaid artikleid selliste pealkirjadega, nagu «Tabamatu Abram Terts», avavad täna rahulikult pseudonüümide ja ütleavad otse välja: Terts-Sinjavski, Daniel-Arzak.

Jah, kodanlik propaganda ei ole varjanud oma poliitilisi hinnanguid Terts-Sinjavski ja Arzak-Danieli teostele. Seda enam paneb imestama, et viimasel ajal on Läänes hakanud tõstma häält «cheategijad», kes tunnevad muret Sinjavski ja Danieli saatuse pärast ja kinnitavad, et nende aretseerimise põhjused olevat alusetud. Sinjavski ja Danieli eestkostjad ja kaasatundjad vaikivad praegu delikaatselt nende teoste Nõukogude-vastase sisust.

Mida siis on kirjutatud need inime-

sed, kes väljamõeldud nimede all salaja välismaal oma teoseid avaldasid? Mis sundis neid otsima protektoreid lääne reaktsiooniliste, nende seas ka emigrantlike kirjanikest? Minu ees on Abram Terts ja Nikolai Arzaki teoste Washingtoni väljaanded.

Lugesin need raamatud tähelepanelikult läbi ja mul on täiesti selge, et need on kõige puhtamad Nõukogude-

vastased teosed, mis on inspireeritud nõukogude korra vihkamisest. Enesest mõistetavalt ei pretendeeri ma Arzaki ja Terts süü juriidilisele määratlemisele. See on kohtuorgani ülesanne. Ma tahaksin teiste küsimuste üle arutada. Vahest on autorid, hoolimata nende teoste sisu vaenulikkusest meie vastu, siiski andekad inimesed, nagu välismaised soosijad neid näidata tahavad? Ei, isegi siis, kui heita kõrvale kõik see, mis neis raamatutes teid kui nõukogude inimest nõrdima paneb, on neid ebameeldiv ja igav lugeda, ühel juhul primitiivse otsejoonelisuse ja kunstilise küündimatuses pärast, teisel juhul — esitusviisi sibiliku hääguse, kõigi võimalike mõistustõrjumiste niisuguse üksteise otsa kuhjamine tõttu, et vahel tundub, nagu oleks teie ees seotetu sonimine.

Kui oled läbi tunginud lähipääsmatuna tunduvatest ilukõrgetest, kõikvõimalikest sümbolite, allegooria ja tegelaskonna ristakuti timberkhas-tumistest, avastad väga lihtsa ja selge ratsionalistliku konstruktsiooni, nende inimeste kõikide teoste nii-öelda ideelise skeleti. A. Terts teoste ääretu vormihägusus on vaid kirev mask tema «põhjapanevatele ideedele», kui seda

maski katki rebid ja kõrvale heidad, paneb alasti skeem sind algul lausa hämmelduma: midagi rohkemat polegi?! Kaks-kolm Nõukogude-vastase propaganda kõige kulunumat, ammusest aegadest tuttavat teesi.

Eriti selgelt avaneb mõttevaesus N. Arzaki läbinisti laimavas jutustuses «Siin Moskva».

Selle «teose» süžee on niisama lihtne

Smerdjakovi järglased

Z. KEDRINA

kui valelik. Raadios kuulutatakse välja valitsuse seadus «avalike tapmist päeva» loomise kohta (nii nagu on raudteelaste, tankistide jms. päevad). Sel päeval võib ja peab igaüks tappa ükskõik millise inimese (keda ainult heaks arvab), välja arvatud mõningatesse administratiivsetesse kategooriatesse kuuluvad isikud. «Üritus», mille eesmärk on elanikkonda «hirmutada», kukub üldiselt läbi.

Lugeja loomulikult küsib, miks oli vaja sellist totrust välja mõelda? Lihtsalt seepärast, et keskne «positiivne» kanglane võiks pida mõned «süttitavad» kõned, sealhulgas ka selle kohta, keda tema arvates tööpoolest tasuks tappa.

Mõeldud läbi ja lõkandud tagasi oma

mõelme eettepaneku tappa selle vastu-

meelne mees (muuseas, otsemaid leiab

ta vabaduse armuke soovile: ta ju

vihkab oma meest), sorib «kangelane»

mõttes lapsepõlvst peale läbi kõik oma

venelased ja solvavad ning leiab, et nad

on ära teeninud ühe hea õppetunni,

mitte aga tappa! Tappa aga tahaks.

Keda siis ometi?... Keda siis ometi?... Keda siis ometi...?

Pea maharajamise ära teeninud isikuteks osutuvad kõik inimesed, kes esindavad sotsialistlikku korda ja viivad ellu riigi poliitikat, inimesed, keda jutustuse «kangelane» maalib kõige rüpasemate ja naeruväärsemate toonide. «Mis nendega teha?» Siinkohal kerkib jutustajast kangelase silme ette verine udu. Ta hüüab: «Kas mäletad veel, kuidas seda tehakse? Sütk. Rebi kaitserõngas välja. Viska. Heida pikali.

Pikali! Plahvatus. Nüüd — söösta edasi. Jooksupaalt tulista — kõhu kohalt valangukse. Veel kord. Veel kord. Veel...» Joobudes lõhkiaristatud kõhude, väljakulude soolike verise puru fantaasiapildist, kus kõik on segamini — venelased, sakslased, grusiinlased, rumeenlased, juudid, ungarlased, bulšatid, plakatid, sanpatid ja labidad,» hakkab «positiivne kangelane» unistama ühest, kahest, kaheksast, neljakümnest stuubakerist, mis laipu mööda sõidavad.

Tavaline fašism. Ütlete teie? Jah, tavaline fašism. Illustratsioonid tema veriste sõdade ja provotseeritud putiide programmi juurde. Seejuures pole need illustatsioonid ebainimlikult mitte ainult oma sisult, vaid ka vormilt, oma inimeste massilise hävitamise «estetiikalt». Seda kommunistlik ja nõukogude korra «vabanemise» programmi püüab jutustuse «kangelane» motiveerida ühelt poolt väitega, nagu saaks «avalike tapmist» idee alguse «sotsialismilõpetuse olemusest» ja teiselt poolt sellega, et vaenulikkus olevat üldse inimühiskonna loomuseks. Oigesti teeb see, kes vaatab ühe inimest kui potentsiaalset vaenlast, kuna «kõik on valmis üksteist hävitamiseks vana ära uputama»,

«varsti on metsloomad ainukeseks siiduvaks lülleks... inimeste vahel». Jutustuse süžee illustreeribki ideed inimestevaheliste sidemete täielikust hävimisest...

Lugeja on arvatavasti minuga nõus, et sellise sisu puhul ei mängi esituse vorm erilist osa. Nähtavasti mõtlevad niimoodi ka autor ise ja tema kirjastajad, kes eessõnas teatavad, et «jutustuse põhimõtte» («tapmist päeva» väljakuulutamine) on «vaid kunstiline võte» nõukogude ühiskonna kujutamiseks neile vajaliku plaanis. Edasi selgitab eessõna autor, et «nõukogude tegelikkusele ei saa läheneda ülderoopali ku realsmi mõddupuu ja hinnangute: mis mittekommunistlikus maailmas tundub olevat täiesti uskumatu, on «sotsialistliku realismi» maailmas täiesti võimalik. Niisiis võib nõukogude ühiskonna peale mida tahes valetada — kõik sobib, mis aga sotsialismi vastu käib.

Sellesama tähe all tõstas ka Abram Terts. Tõsi küll, ta on oma Nõukogude-vastase ideede maskeerimiseks rohkem vaeva näinud.

Abram Terts jutustuste autor on filoloogiateaduste kandidaat A. Sinjavski, keda välismaa reaktsiooniline ajakirjandus reklaamikaraga tutvustab kui «vene traditsiooni jätkajat». Ta on osav mees, häbituunet tal pole. Jultunult kasutab ta ära võõraid teoseid. Abram Terts kõheline alatus, need Nõukogude-vastased «ideed», mida ta on omaks võtnud ja levitada soovib, esinevad kõige erinevamate kirjanduslike reminitsentide ja paralleelide rüüs. Kistuna tervenisti välja igasorti võõrastest teostest, pahupidi pööratuna ja kärmesti kirjusse Nõukogude-vastase kaltsuteki mähituna, annavad nad iseloomustuse Abram Terts «loomingulisele näole» ja temale kui inimesele, kes jultunult parasiteerib kirjandusliku pärandi arvel.

jate tähelepanu kõige olulisemale orientiirile, mida «Monument» neis keerulistes küsimustes suunahoidmiseks siiski annab.

Kunst nagu iga muugi ühiskondlik nähtus areneb, komplitseerub, täiustub pidevalt. Ei ole lihtne seista kunstiteoste keskel ja näidata käega, et «vaat! see pilt või kuju aitab ühiskonda edendada, too viib vähemalt feodalismi tagasi. Aga Sven Voore käes on niisugune osutamine kättemõeldu, sest teda ei huvita ühiskond, ei pane mõtlema kunsti arenguolud, Sven Voorel ei huvita midagi peale tema enda. Sven Voorelik kübeke suurest maailmast pole hoopiski mitte vähenõudlik; individualismi kurguauk on põhitu; ta vajab materiaalseid hüvesid, vajab muu positsiooni, kui ta tabub, et keegi on temast sisemalt palju kõrgemal, vajab ta selle mahasõtkumist niisama nagu teine õhku ja toitu. Tõeline või võltsnavaatorlus, rahva maitse kasvatamine või rahvast eemaldumine — kõik kollektiivses loominguotsuses alles probleemid, mis on kõlbavad svenvoorelikule enesepürgimisele kaheks või meeluseks — sõltuvalt asimest, kuhu ausate inimeste pingutused on avaliku kunstimõistmise välja arendanud. Sven Voore kuju on loodud küllalt ilmekalt, et võida kinnitada: kui konjunktuur peaks klappima, tuleks ta lagedale kõige ekstravagantseimate kavanditega, mahitades end liitu novaaatorliku Ain Saarmaga, oleks ta siis valmis jala taha panema ka alalhoidlikule Magnus Teele.

Kas teravdatud või teravdamata fsiognoomiaga — tähtis on, et Sven Voore nagu paistab välja vastuolude tagant, mida ta ise on püüdnud seeridevi põhimõtetelena. Eduard Päll väidab, et see väljapaistmine on hoopiski kurjast, arvustaja on nõrduinud: «Pole raske ette kujutada, kuidas seda monumenti avati, missuguseid sõnu öeldi selle juures, kuidas rahvas sügavas hardumuses langetas pea hukkunud kangelaste põrmu juures...» Ja selle kõige taga Sven Voore karjeristilõust! Surume silmad kinni... kuid see ei aita enam. Ei aita ka, kui tolle monumendi teeksaamine arvata Enn Vetemaa kokkuluistatud looks. Nagu eespool öeldud, on juurdlemis-himulised, kuid alles analüüsivõimetul kunstihuvilised tulnud selle väljamõeldud monumenditagi seista kaasajaga kunsti arengiprobleemide ees, kasvuraskuste konkreetsete saadustega vastamisi ja teha mitmesuguseid järeldusi. Nüüd on Sven Voore ta ees otse meelelõhestatav, ta mõistab, milleks see mees võimeline on. Peaks küll olema päevselge, et ainult äratundmise läbi saabki võrsuda aktiivne eifav hoiak kõige svenvooreliku suhtes. Jääb küsitavaks, kuidas ühiskondliku aktiivsuse eeldus võib sisendada ohu heale kasvatusel, tunnete ohtsusele, nagu Eduard Pälli sellesesolise rahulolematuse järgi välja tuleb.

«Monumendi» lehekülgedel ei ole näha nende kunstnike ega asjaomaste ametiteeste pingutusi, kes panevad väärtusi maksma sven voorede veesogamise, intrigeerivate suitsukate segaduses, kes seisavad vastu põhimõteteladega karjerismile. Teos on üles ehitatud ühele portreele ja võib oletada, et kunstilise kavatsusega: Sven Voore on skulptor, aga ta võiks niisama hästi olla ka insener või ooperisolist või raamatupidaja, ta tähtis on inimlik olemus, mitte elukutse. Nii vaidlust välistavalt kui see seisukoht kõlabki, ei näi ta ometi kõlbavat praktilises rakendamiseks. Kuhuigi konkreetsesse olustikku tuli tegelased ikkagi panna ja seda paratamatuse loogikat oleks tulnud küll lõpuni arvesse võtta. Uutavate, tajutavate vastasjõudude puudumine Sven Voore tegevusele on asjaolu, mis vaesestab äärmast tegelikkuse pilti ning seeläbi teose pealini. Nii loogilised kui ongi kriitiku üleüldised korrigeerivad arutlused, kaldub lugeja siiski rohkem uskuma kirjaniku antud ühekülget pilti, kuna seal toimivad tegelased mingisugusel konkreetsel taustal. Ja usaldamatus kriitiku suhtes süveneb aina, kui lugeja märkab, et tema paremaks, õilsamaks muutumise nimel tülisõnaliselt välja astuja katab nagu tähelepanu eemale juhtida loetud raamatu neilt sõlmistustelt, mis ometi tema eetilise tundlikkuse liikuma panid.

Endel Tennov

A. Terts'i artikkel «Sotsialistlik realism» on ilmne tunnistus «sisikuse kahestumise», vastikut silmakirjatse-misest, kuna selles kirjutises sülitatakse täis kõik see, millele Sinjavski on pühendanud oma NSV Liidus avaldatud kirjandusloolised tööd.

Nii käitus Sinjavski «teoreetik», müüd aga tema teooriate kehastamisest kunstilises, kui nii võib öelda, praktikas.

Minu ees on Abram Terts'i «Fantastilised jutustused», mis on pühendatud nõukogude inimeste igapäevasele elule. Kuhu siis need jutustused lugejad «juhivad»? Missugune maailm meie ees avaneb?

Juhuvargad ja mõrvarid, kes jõuavad oma ebaausal teel saadud sissetulekut restoranis maha ja ohhtoõri rjadi kaupmeeste taoliselt koos prostituitidega lõbutsevad («Tsirkuses»).

Libahundid, nõiad, näkineid ja igasugused pahad vaimud, kes mõõda veetorusid linna ujuvad ja kommunaalkorteris vastastikuses surmavaenus eksisteerivad (jutustus «Üürnikud»).

Selgetinägija, kes on värvatud julgeolekuorganeisse ja koos nürimeelse polkovnik Tarassoviga näeb vaeva «ajaloo parandamiseks» kallal, mis väljendub kommunismi ülemaailmse agressiooni plaanide koostamises. Just nimelt selle «motiivi» jaoks ongi konstrueeritud ülilpikk ja lülitõttor lugu üliinimese õnnestusest, kes küll kõike ette näeb, kuid mitte midagi, isegi omaenese hukkamist ei suuda ära hoida. Selleks ning veel inimeste omavahelise igavese vaenukkuse «idee» illustreerimiseks ongi kirjutatud jutustus «Kiilasjää».

Kui fantasmagooriline kõik loetu ka pole, jälitab teid ikkagi mõte, et kui te ka mitte kusagil ega mitte kunagi pole kohanud sellist nukrastegevat tige-dust, klepuvat pori, metsikut külmist, siis ülesehituse, meetodi ja süžeeskeemi välised jooned on teile juba tutta-

vad. Kui teie ette ilmuvad viletsad urkad, kus elavad kurnatud, solvatud ja alandatud inimesed, meenuvad teile «Peterburi urkad». A. Terts ise ja tema välimised soosijad hoolitsevad intensiivselt selle eest, et ehitada sild «Fantastilistelt jutustustelt» otse Dostojevski juurde. Te mõistate Terts'i nõudmist aadressi mitte tema kaastunde põhjal alandatud ja solvatud vastu ja ka mitte psühholoogilise analüüsi sügavuse najal; Tertsil pole ruumi kaastundeks ega mingisugusteks normaalseteks inimtunneteks, psühholoogia on tal üldse asendunud patoloogilaga. Terts'i pretensioonid saavad teile selgeks sellest, kuidas ta jõhkral parodeeritult kirjeldab rösked urkad, füüsilisi ja moraaliseid ummikuid, mis «Fantastiliste jutustuste» tegelastel hulluse hoos tekiivad.

Juba eespool märgitud artiklis ütles Abram Terts, et Dostojevski «oli niivõrd lahahardeline, et ühendas endas õigeusu nihilismiga ja ta oleks võinud oma hinges avastada korraga kõik Karamazovid — Aljoša, Mitja, Ivani ja Fjodori (mõned aga väidavad, et isegi Smerdjakovi), õigupoolest pole teada, keda neist oli temas rohkem». Mis puutub Terts'i endasse, siis saab igahühele, kes tema teoseid on lugenud, selgeks, et tema tertsilikus «hinges» on kõige rohkem Smerdjakovi. Kui mitte Dostojevski poleks loonud Smerdjakovi, valades tema kujusse kogu oma vihkamise inimhinge rüvetajate vastu, vaid Smerdjakov ise oleks kirjutatud romaane, üldistades elunähtusi iseenese smerdjakovilikult positsioonidelt, siis võiksite ilma vaevata kindlaks teha Terts'i otsese suguluse sellise «traditsiooniga». Sest pole olemas moraalse langemise ja rüvetamise sellist põhjatu-tust, mille ees Smerdjakovi vääriksid järglased kartma lõõksid oma püüdlus-tes moonutada ja jalge alla tallata kõike inimlikku nõukogude inimeses: sõp-rust, armastust, ematunnust, perekonda. Ainult Smerdjakovi põletikulises ajas

Teeneka näitleja juubel

Niskamäe sarja õnnestumine, kus L. Tubin mängis vanapereenaist, oli tema teene.

Kui L. Tubin 1940. a. asus Tallinna Draamateatrisse, oli ta juba välja-kujunenud näitleja. Kuid siin uues

kollektiivis teistsuguste kunstiliste traditsioonidega kokku puutudes saab L. Tubina anne nagu uue tõuke arenguks. Temast kujuneb omapärase ilm-mega karakternäitleja. Tema esinemi-sest hooab sageli niisugust soojust, mis köidab vaataja järgitult (nagu Kristiine Ibseni «Noras»). Tema osade tõlgitus on detailiseeritud, sealjuures tihti suure üldistusega. Kunaagi pole tema mängus üleapakkumist, isegi val-latus komöödiast mitte, kuigi ta lubab endale siin improvisatsioonilist vaba-dust. Tunneme teda kui ääretult ta-gasihoidlikku inimest, kuid loomingu-s on ta aktiivne — mõtleja ja lakkama-tult otsiv näitleja.

Juba esimesed esinemised Tallinna lavall panevad kriitikuid temast tun-nustavalt kõnelema. Üks tema esimesi osi, Vassilissa (M. Gorki «Põhjas»), tõusis kaugelt üle reasaavutustest.

Sellele järgnes kohe Tüna «Liba-hunt», mida ta uudselt tõlgitses.

Väga hinnatav on L. Tubina sõja-järgne töö nõukogude naiste kujuta-misel. Suurt hupi äratas tema Anna Nikolajevna («Vallutusretkes»).

Sellele järgnes hulk mitmesuguseid vastutavaid ülesandeid, kus ta pani alati välja täie jõu. Üsna mitmepalge-lised on need osad, mida tal tuleb mängida: Fanny («Perekond Farelli igatseb rahut»), Prostakova («Äharik»), Maarja («Ljubov Jarovaja»), pr. Peterson («Kaotatud paradisi»), Olsen («Õe ja päeva piiril»), Tatjana Niko-lajevna («Tagahoovis»), Rosalie («Fi-lumena Marturano»), pr. Arak («Pau-n-ver»), mrs. Higgins («Pygmalion»), Kadri Seppel («Võõras»), ema («Nu-kkimees») jt. Suur menu oli tema Seldsidaamil Sheridan samanimelises komöödias, kus leidsid rakendamist ka tema vokaalsed ja tantsulised võimed.

Eraldi tuleks kõnelda L. Tubinast kui episoodide meistrit. Need kuj-nevad tal tihti sedöövriteks, mis jäävad kauaks meelde, nagu Kiire mam-ma («Tootsi pulm»), Mogri Märdi nai-ne («Kauka jumal»), Zabelina («Kreml-i kellad»), Susanna («Juudit»), Pernelle («Tartuffe») jt.

Ta on palju esinenud ka raadios, televisioonis ja filmis, samuti filme dubleerinud (Maretskaja «Külakooli-õpetaja»). L. Tubina raadioesinemis-est võiks välja tõsta vanamaa (M. Gorki «Lapsepõlv») ja Lenini ema («Perekond»).

Oma juubeliõhtul esineb Linda Tu-bin Klaara Kukena «Viini postmargis». Soovime juubilarile tema aupäeval kõigi teatrisõprade poolt tublit tervist ja jätkuvat indu loomingu-s.

Leo Kalmet

Arhitektide Liidus

● Järjekorral te-maailmisel kvalifikatsiooni tõstmise seminaril Moskvas viibis arh. U. Kammal. Seminaril, millest võttis osa 30 arhitekti, Nõukogude Liidu paljudest linna-dest, käsitleti nõukogu-de arhitektuuri loomni-gulisi probleeme. Müü-dunud nädalal jälgiti huviga arhitekt Kam-mali kokkuvõtet semi-naril kuuldest.

● Maarjamäe memo-riaalansambli hiljuti lõppenud võistlus andis palju väärtuslikke ideid. Nüüd kavatakse lõp-liku kavandi saamiseks välja kuulutada võist-luse II etapp: tellida premeeritud projektide autoreilt uued võistlus-kavandid. II etapi võistlustingimuste pro-jekti, mida Arhitektide Liidu liikmeile tutvus-tas juhatuse sekretär D. Bruns, arutati ja täiendati.

Kolme vabariigi näitus

Juunis avatakse Talli-nas esimene kolme Balti vabariigi isetegevuslike tarbekunstnike tööde näi-tus, mis korraldatakse Suure Koostöö 50. aasta-päeva eelsele ürituste raames. Hiljem eksponee-ritakse sama näitus Lätis ja Leedus. Nii otsustasid seda küsimust aruta-nud kolme vabariigi rah-valoomingu majade esin-dajad.

LÄTI KULTUURIKROONIKAT

▲ Nädalaleht «Literatura un Maksla» avaldas itaalia kirjandusteadlase Andrea Poggi sulest pikema ülevaate selle kohta, mida Castagnola elanikud mäletavad veel nüüdki J. Rainise sealsest pagulasaasta-test. Festivalil «Castagnola mai» kavatse-takse tänavu lavale tuua J. Rainise «Tuli ja õõ», mille on itaalia keelde tõlkinud A. Poggi.

▲ Lätimaa LKNO kongressi eel avataks Riia Kunstihoones läti noorte kunstnike näitus, kus esineb väljapanekutega ka 80 maalijat, graafikut ja skulptorit. Eriti rik-kalikuks kujuneb näitus keraamikaosa-kond.

▲ 4. veebruaril avati Läti NSV Riiklikus Kunstimuseumis Liepāja kunstnike mere-valikutööde näitus.

▲ Neil päevil oli Riias uue kunstilise filmi «Saadikute vandenõu» (režissör N. Rozancevs) ühiskondlik läbi vaatust. Film, mis on pühendatud Oktoobri-revolutsiooni 50. aastapäevale, jutustab läti küt-tidest, kes võitsid osa 1918. aastal Moskvas välismaa agentide poolt organiseeritud vandenõu likvideerimisest.

▲ Läti Nõukogude Kunstnike Liit orga-niseeris koos Riikliku Loodusteaduste Muuseumiga Riias II animalistide näituse, kus loomariiki kujutavate teostega esi-nevad maali, graafika, skulptuuri, keraami-ka ja klaasitehose alal 68 kunstnikku. Näitus on avatud 6. veebruarini.

▲ Riias toimus neil päevil Noorte Auto-rite Koondise aruande- ja valimiskokkolek. Koondise uue büroo esimeheks valiti Lai-monis Kamara, kes on tuntud ka eesti kir-janduse läti keelde tõlkijana.

▲ Delhi pahempoolne ajakiri «Socialist Congressman» avaldas tõlkes läti poeessi Mirdza Kempe luuletuse «India rätik», mis on pühendatud Indira Gandhile. Va-rem avaldas ajakiri sama autori värs-sijärelehuude Nehruele. Need on esimesi teo-seid läti kirjandusest, mis on ulatunud India lugejaskonnani.

▲ Liepāja koduloomuseum valmistub tähistama kodulinna kangelasliku kaits-mise 25. aastapäeva. (Teatavasti tuli Lie-pāja hülterlaste esimesed õhurünnakud vastu võtta juba 1941. a. 22. juuni õösel linna vallutamine õnnestus saksa okupan-tidel alles 29. juunil.) Liepāja sangarlike kaitsjate kohta kogub materjali ka Lenini preemia laureaat Sergei Smirnov. Tõhu-sat abi osutab kirjanikule Liepāja partei-komitee juures tegitusel ajaloo uurimise komisjon, kelle algatusel linna kaitsmisest osavõtnud panevad paberile oma mäles-tusi.

▲ J. Rainise 100. sünni-aastapäeva pu-hul ilmunud arvukate väljaannete keskel köidab tähelepanu nõgusalt kujundatud raamatuke «Murtud männid». See sisaldab J. Rainise samanimelise luuletuse 43 kee-les, sealhulgas ka eestikeelse tõlke August Sangalt.

Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi ja Koondise «Eesti Põllumajandustehnika» töötajad on kohtunud juba mitme silma-paistva inimesega. Järjekordne huvitavate kohtumiste klubi-õhtu veedeti koos Debora Vaarandi ja Juhan Smuuliga, kes jutus-tasid palju meeldejäävat kirjandusest, elust, inimestest ning vas-tasid arvukatele küsimustele.

Pildil: J. Smuul kõnelemas.

võisid tekkida sellised kõikide inimes-tevaheliste suhete ülarfineeritud moonutamisid: näiteks petab naine sama-aegselt nii meest kui armukest, nemed aga petavad teda, samal ajal aga riku-vad ka kõlbelise puhtuse kõige elemen-taarsemad norme, jagades omavahel oma intiimsed «mujeldid». Ainult Smerdjakovi vaimust võivad olla ins-pireeritud Terts'i tegelaskonna ideed kasutada inimese loodet konserveeri-miseks, et hoida ära maakera ülerah-vastamist.

Sinjavski-Terts'i kirjanduslikud pa-roodiad ja reminentsentsid väljendavad öelat vihkamist kõigi seisukohtade, inime-ste ja elu vastu selles ühiskonnas, kus Terts-Sinjavski elab ja mida ta püüab kõigi temale kättesaadavate va-henditega mustata, kujutada seda ilget monstrumite kogumina.

Astuge «kommunaalkorterisse», kus elavad nõiad ja libahundid — ja teie silme ees hakkavad värelema Solo-gubi tegelased. Siin on ka üks Kafka stilis «elanik» — liba-hunt, kes koputamata roomab tuppa, läbi uksealuse prao. «Sisemistes ruumi-des käin niipalju kui tahan. Kui tahan — tulen mõõda seinu, kui tahan. siis lage pidi. Läge taha ei tõsta ma aga jalgaigi. Füsioloogia ei luba».

Ent Sologub, loonud oma Peredono-vi, põlgas seda Peredonovit. Hoolimata kogu oma lootusetult pessimistlikust suhtumisest inimelusse, vihkas Kafka väikekodanlaste närust maailma mis teeb inimesest roomaja. Terts on aga lahutamatu sellest jälkusest, milles tema teoste tegelased elavad.

Kafka plagieerimise kõrval teeb Terts rahulikult ja asjalikult paroodia Gogoli linnutuvilisele troikale — ja jällegi selleks, et veel kord nõukogude ühiskonda jalaga lüüa. «Eh, rong, linnutuviline rong, kes on su välja mõelnud? Teadagi, ainult elavaloomu-lise rahva juures sa võisid sündida! Kuigi sind ei mõelnud välja ei Tuula ega Jaroslavl'i ergas talumees, vaid

räägitakse, et sind leiutas üldiseks hü-vanguks tark inglase Stephenson. so-bid sa suurepäraselt meie vene lagen-dikele, sööstad mõõda mättaid ja kün-kaid, telefonipostidest mõõda, võtad kiir-tust maha ja lisad juurde, kuni silme ees lööb virvendama. Kui sind vaadata, oled nagu ratastel ahi, haakvaguiniga külasamovar. Väliselt vihane, tegeli-kuht aga hea, õilis, käharpäine. Puhib, lõõstutab ja sööstab meelelt edasi, ainult mõiratab hirmutamiseks, lööb mütsi kuklasse sellise vurrhuga, sellise kuratliku, pagan ise teab millise ise-teadvusega; et pea meid mees, muidu ajan alla! Milleepoolest me teistest keh-vemad oleme!?

Tahes-tahtmata tuleb nõustuda liba-hundiga «Üürilistest». «Ei... teil pole meie tüürliste hulgast võimalik leida ühtki elavat inimest». Jah, siin pole ühtki sellest elust võetud inimest, mille üldistamisele Abram Terts pretendeer-rib, — siin on kõik võetud võõrastest raamatutest, mis kujutavad teisi aegu ja ka teisi maid. Nad on võetud selleks, et omamoodi, Terts'i-moodi moonutada, rüvetada ja räpaseks teha kõik nõuko-gulik, kõik inimlik, ning rüvetada ka see läte, kust Terts «laenamus» käib».

Isegi neil juhtudel, kui Terts pole andnud fantastilist süžeed, vaid pre-tendeerib justnagu tavajärgsele elu kuju-tamisele (jutustus «Kohus tuleb»), on süžeeärgud, kujuad ja vastasleeride jõudude asetus laenuks võetud väga erisugustest kirjanduslikest allikatest, nende hulgas meil juba unustatud bul-varikirjandusest. Selle kirjanduse vai-mus on antud näiteks uhke võrgutaja, prokuröri naise Marina Pavlova liin. Siidamemurdja «rafineeritud labase võlumise» avalik nautimine tuletab elavalt meelde bulvarisedöövleid. Keskkonna, kus tegevustik hargneb, «võib-olla et poolele maailmale öuduse peale ajavate heasüdamlike meeste» keskkonna kommete ja tavade üksik-ajalik kirjeldus tuletab uuesti meelde reaktioonijastu või veelgi varasema-

te aegade kirjandust. Sologubil. Artsõ-baševil ja teistel on siin oma «osake», kuna nad on tahtmatult õnnistanud autorit vändjalike ribade ja tükkidega oma teemadest ja kujudest.

■ annes nõukogude inimese su-hu jesuiitliku teesi — eesmärk pühendab abimõu, ja igat-moodi kommunismi ideaalide üle irvi-tades, illustreerib Abram Terts jõudu-mööda Nõukogude-vastase propaganda laimavat vormelt, et «hea sotsialism» on «vaba orjandus» («Kohus tuleb»).

Selle seisukoha illustreerimisele on pühendatud ka jutustus «Ljubimov», Abram Terts'i kõige mahukam teos, mis kõige adekvaatsemalt väljendab tema «ideelist kontseptsiooni» ja «kunstilist meetodit».

Kui Abram Terts oma eelmiste ju-tustustes oli võtnud endale eesmärgiks laimata meie ideale ja meie ühiskonda nii-õelda ositi, siis siin. «Ljubimo-vis», püüab autor «haarata» kommu-nismiehitamise probleemi tervikuna, «ajaloolises» lõikes, esimest ja viimast korda! — ei rohkem ega vähem. Selleks ta parodeerib teesi sotsialismi ülesehitamisest ühel maal, kujutades selles ülesehitamise ebaõnnestunud katset ühes metsades ja soodä keskel, maailma tsivilisatsioonist eemal asuvas väikeses Ljubimovi linnas.

«Väikeses Ljubimovi linna lugu ja kogu ääretu kommunistliku maailma, esmaajones kommunistliku NSV Liidu ajalugu on sarnased nagu kaks tilka vett», kirjutab Washingtoni väljaande eessõna autor valge emigrant R. Filip-pov. «Kuid see pole Salkov-Skedrini «Glupovi linna ajalugu». Salkov-Skedrini on andnud positiivistliku sapi-se, täiesti realistliku lamedä karika-tuuri, mis ei lähe nähtuse pealispinnast sügavamale,» lisab ta. «Terts'i Ljubimov on kaasaegsem — ja sügavam...» Kui-das siis muidu! Terts'i «loomingu» on kaasaegsem juba sellepärast, et «kopee» (Järg 4. lk.)

VASTUVA POLEMIKAT

Niis on ka teatrikriitika vaiks-
järeksesse sulpsatanud paras
kivilahmakas ja kutsunud välja
õsna tugeva ringlaine. Ja kuigi
puhkenud vaidlused näib käivat vaid
ühe näidendi ümber, ulatub ta ometi
kaugemale. Selles on ilmsiks tulnud
erinevad arusaamad kunstist, erinevad
estetiilised kriteeriumid, erinev kuns-
tiline nõudlikkus.

Jutt on K. Kase kirjutisest E. Ran-
neti näidendi «Veripunane roos» («Sirp
ja Vasar» nr. 1) kohta ja R. Aarma
vastuväidetest sellele («Sirp ja Vasar»
nr. 3). Nendes kahes kirjutises sisal-
duvad teineteisele vastukäivad hin-
nangud näidendile ja selle kohast meie
algupärase näitekirjanduses.

Arvamuste võitlus iseenest on tere-
tulnud nähtus. Oeldakse, et vaidlused
sünnib tõe. Viimaste aastate koge-
mused on veel ja veel kord kinnita-
nud, et seal, kus sõltub vaba ja ava-
meelne arvamus vahetus, võtab maad
teadusliku ja loomingulise mõtte ki-
dumine. Arvamuste võitluse kasinuse
üle meie kirjandus- ja kunstikriitika
on korduvalt kurdunud, sellele juhti-
sid tähelepanu paljud «Noorte Hääl»
lugejad mulles mõttevahetuses teat-
ri publiku ja kriitika teemadel. Raske
on ülehinnata loomingulise vaidluse
tähtsust nii kunstirahvale kui ka luge-
jale ja vaatajaskonnale. Ta on hea
katalüsaator kunstiloomingu arengule
ka siis, kui mitte kõigi mõttevahetused
ei taba otsejoones märki.

On katalüsaator... Kuid seda ainult
juhul, kui vaidlus on tõepoolest loo-
minguline, kui seda peetakse tõe-
poolest asja hüdides, kui selles
ei lasta kaasa mõjuda isiklikel süm-
paatiatel või antipaatidel.

Kahjuks kannatab R. Aarma krii-
tika K. Kase aadressil just mitme sel-
letaolise puuduse all. Kõigepealt pais-
tab silma, et R. Aarma pole kuigi jär-
jekindlalt respektseerinud loomingulise
diskussiooni kaht põhiohuet, mis seis-
nevad

esiteks selles, et on vaja algusest
lõpuni kinni pidada vaidlusaluse ob-
jekti samasuse nõudest, ja
teiseks selles, et loominguline
vaidlus eeldab oponentide väidete käsit-
lemist sellistena, nagu nad tegelikult
on: samuti igasuguste väidete või vih-
jete vältimist, mille eesmärgiks on
opponenti diskrediteerimine. Vastasel
korral võib pöörduda nii mõnigi ette-
heid bumerangina stüdistaja enda
pihta.

R. Aarma alustab oma artiklit väi-
tega: «Aratub tähelepanu visadus,
millega kriitik oma kategooriliselt
eitavat hinnangut propageerib...»
Ja edasi küsib ta pateetiliselt: «Mis
sunnib K. Kase häirekella löö-
ma üldtuntud ja tunnustatud drama-
turgi... pärast?» (minu sõrendused.
K. U.)

Jääb arusaamatuks, miks on vaja
kriitiku arvamus näidendi kohta ni-
metada mingi mõtte visaks «propa-
geerimiseks». Näib, et siin pole tege-
mist ainult kujundliku keelepruugi
taotlusega. Ilmselt on need väljendid
autorile vajalikud selleks, et anda
kriitiku seisukohtadele juba ette min-
gi subjektiivselt sihilik kõrvalma-
rki, mida erapoolelt otsides seal ei leia.
Ja miks peaks kriitik oma arvamus-
e ühe või teise teose suhtes vaka all
hoidma? Niisuguse tooni ja stilliga

püüab R. Aarma juhtida vaidlust ar-
vustatavalt näidendit mujuale — ar-
vustuse autori pihta.

Edasi kirjustab R. Aarma selle üle,
mis õigusega K. Kask kõneleb «ei roh-
kem ega vähem kui rahva enda nimel
ja kohusetundest seista meie algupä-
rase dramaturgia taseme eest».

Lugesin K. Kase artikli mitu korda
läbi ega leidnud kusagilt kohta, kus

kriitik kõneleks «rahva nimel». Küll
aga rõhutab K. Kask artikli lõpul mõ-
tet, et «kriitik pole vähem vastutav
rahva ees kui kirjanik või teater».
Kuid selles on tal ju tuline õigus!
Meie partei Keskkomitee on korduvalt
rõhutanud kunstikriitika tähtsat osa
kunstis arengus ja rahva kommunisti-
likul kasvatamisel, s. t. kriitika vast-
tutust rahva ees. Samuti ei ole mitte
ainult teatrikriitika õigus, vaid ko-
hus «seista valvel» näitekirjanduse
arengu eest, vaadelda iga üksiknähtust
eelse ja homse päeva perspektiivis,
seoses meie ühiskonna edasiliikumise-
ga ja rahva kultuurinõuete kasvuga.

Sääraseid oponentide mõtte moonu-
tamisi ei saa kogenud ajakirjaniku ar-
tiklis kuidagi õigustada.

Kuid võib-olla oli nende põhjuseks
poleemiline kirg ja ägedus, mille kut-
sus esile pahameel! Võib-olla on
K. Kask teinud tõesti «verist ülekohut»
«üldtuntud ja tunnustatud» drama-
turgile? Või on tegemist ideoloogilisel
väära ja kahjuliku sõnavõtuga, mis
nõuab resolutsiooni ja printsipiaalset
vastulööki?

K. Kask mäletatavasti arvustas
«Veripunast roosi» esteetis sellepärast,
et see ei kutsu mõtlema Suurele Isa-
maasõjale tänase pilguga vaadatuna
ega lisa oluliselt uut selle teema seni-
sesse käsitlemise. Edasi kõneles krii-
tik pealiskaudsusest, millega on kujut-
atud eesti sõjameeste ideelist kasvu.
Kõneldes «Veripunase roosi» kohast
«teisel taustal» — meie algupärase
näitekirjanduse ja autori enda aren-
gus — juhtis K. Kask tähelepanu
sellele, et näidendis avaldub tendents
erakordsete situatsioonide ja mit-
mesuguste juhuslikkuste ruumi
andmise suunas, et Ranneti juures on
vähenenud nõudlikkus oma teoste
kunstilise taseme vastu («Haned»,
«Karikas ja madu»). Tendents tege-
vuse välise põnevuse ja kunstiliku
konstruktiivsuse poole karakterite sü-
gava avamise ja tegevuse loogilise
arendamise kahjuks ilmneb ka näi-
dendis «Veripunane roos».

Neid järeldusi on arvustaja rea ar-
gumentidega kinnitanud. Võimalik, et
need argumentid pole küllalt piisa-
vad, sest ajalehtartikli ruum diktee-
rib omad raamid. Kuid nad on ikkagi
olemas. Ja seepärast ei saa siingi
nõustuda R. Aarmaga, kui ta väidab,
et K. Kase kirjutises «pole võimalik
leida niisuguse argumenteerimise
katsetki». (minu sõrendus. K. U.)

Nende argumentide kõrval, mis ra-
janevad nõukogude näitekirjanduse
seniste isamaasõja-teemalistest teostest
ja E. Ranneti enda varasemate teoste
võrdlustel, näivad R. Aarma vastuargu-
mendid, tagasihoidlikult öeldes, üsnagi
suvalised ja subjektiivsed. Autor toob
esile asjaolu, et etendus «tõmbab kok-
ku» saali täite viisi publikut, kusjuures
endised rindemehed jälgivad la-
vastust kohati päris liigutuspäraselt
silmsil. Ja teeb siit järelduse, et «ab-
soluutselt nõrk teos» (aga kes on ni-
metanud «Veripunast roosi» «absoluut-
selt nõrgaks» teoseks?) poleks saanud
olla aluseks huviga jälgitavale eten-
dusele.

Tõsi, külastatavus on tegur, mida
kriitika ei tohi näidendi või filmi ar-

vustamisel ignoreerida. Kuid samuti
teame, et külastatavus pole kaugeleiki
peamine kunstiline kriteerium. Selle
kohta võib tuua palju näiteid nii teatri
kui ka filmikunsti vallast.

Mis puutub teise väitesse, «iis selles
on tõetera sees. Me teame, et iga ini-
mese elus on hetki ja mälestusi, mille
meenutamine kunstiteose kaudu kut-
sub temas esile hoidumuse. Niisugused

vustamisel ignoreerida. Kuid samuti
teame, et külastatavus pole kaugeleiki
peamine kunstiline kriteerium. Selle
kohta võib tuua palju näiteid nii teatri
kui ka filmikunsti vallast.

Mis puutub teise väitesse, «iis selles
on tõetera sees. Me teame, et iga ini-
mese elus on hetki ja mälestusi, mille
meenutamine kunstiteose kaudu kut-
sub temas esile hoidumuse. Niisugused

Ent kõik need episoodid on pärit
esimesest vaatuses, mis on tõepoolest
tugeval kunstilisel tasemel kirjutatud.
Seda vaadates tekib ootus, et ka edasi
järgneb tõsine ja elutruu lavaline ju-
stus rasketest ja kangelaslikest sõja-
aastatest, sellest mehisuse ja ideelise
karastuse koolist, mille tegid läbi Nõu-
kogude armee Eesti rahvusväeasade
võitlejad. Ent need ootused lootused
ei lähe täide. Karakterite ja tegevuse
realistlik kulg hakkab kord-korral,
eriti teistes vaatuses alates, ikka roh-
kem maad andma juhuslikele kokku-
sattumistele, väliselt efektsetele, kuid
sisult väheusutavatele stseenidele, ju-
huslikele ja näidendi põhilise seisu-
kohalt ebaolulistele episoodidele. Va-
rem hitlerlaste poole ülejooksud sõd-
ur Fuks, kelle onu on rikas laeva-
omanik, satub ühesti meie meeste
kätte vangi ja temaga koos peatege-
lase Robi Laustu vend Mikko. Varem
oli sellesse väeossa sattunud juba
Robi ja Miku ema Marina. Mikult saab
Robi teada, et tema armastatu, tant-
sitar Mirjam on fašistlikus surma-
laagris jöhrkralt mõrvatud. Edasi saab
Robi teada, et Mirjam mõrvar sub
parajasti siinsamas lähedal, üle jõe
Narvas. Ja veel, et see mõrvar on reu-
tur Fuksi hea sõber ning nende vahel
pidi aset leidma lähemal päevil kok-
kusaamine. Rühmakomandör noorem-
leitnant Robi Laast, kelle rinnal Puna-
tähed ordenid annavad tunnistust selja-
taha jäänud lahinguteest, lööb käega
komandöri käsure. Üjub vennalt saad-
ud saksa maskeerimisülikonnas üle
jõe, et kätte maksta oma armastatu
mõrvale.

Pikkadel rindefeedel tuli ette kõige
ootamatuid ja kummalisemaid koha-
tusi ja jällenägimisi. Lahingutes
Narva ja Emajõe all tuli ette sedagi,
et üks vend võitles Nõukogude armee
ja teine fašistide poolel. Ent ka juhu-
like kohtumiste ja kokkusaamiste
kujutamisel peab realistlikus draamas
silmas pidama ennekõike kunstilist
mõõduatunnet. Selle unustamine viib
lavalise tegevuse tõetruuduse ja usu-
tavuse lõhkumiseni ja loob vaatajale
kunstiliku konstruktiivsuse mulje. Ja
näidendi ideelis-emotsionaalne mõju-
suse kahaneb.

Edasi tuleb rida stseene, mis sisulisi
seaduse kirjatähti. Vahekordeade esteet-
iline ja eetilne hinnang on täielikult
Robi kasuks, mida toetab ka tema
teguviisi õigustamine püü kaastajate
Kadaka ja arst Laidi poolt. Alles üksi
kartaruumis toimub Robi hingeline
kokkuvõtte, kui tema suust
purskuvad sõnad «Ma ei taha elada...»
Need toovad näidendisse senti-
mentaalset melodraama elemente.

Tõsi küll, Robi väljub trahvipata-
jonist elusana ja, võib arvata, ka aru-

inimene jäi inimeseks. Poleks vähi-
matki alust üht või teist sõjas esi-
neva sündmust kunstilise kujutamise
mõttes tabu alla panna. Ent kumma-
tigi olen veendunud, et säärase situat-
sioonide ja vahekordeade kujutamine
antud näidendis viib tegevuse laieli-
valgumiseni ja idee ähmastamiseni.
Realistliku draama tegevus peab ole-
ma maksimaalselt kontsentreeritud,

selles ei või olla ühtki üleaurust epi-
soodi ega tegelast, mis ei oleks teose
põhiidee avamise teenistuses.

Niisuguste vaieldavate tegelaste
hulka kuulub näiteks ka iseenesest
huvitavalt joonistatud «kaptenarmus»
Oskar, kes tänu libedale keelele ja
oskusele ülemustele meelepärane olla
teeb laomehena läbi kogu sõja ilma
püssi kätte võtmata. Ja demobiliseer-
rub sõjaväest enne teisi, medalid rin-
nas, ja läheb tööalole «soojale ko-
hale», kuna aga tõelise rindemehe Tu-
vikese rinnal pole ühtki medalit. See
on autori poolt värskest nähtud ja
O. Tinni poolt toreda usutavusega
edasiantud osava konjunktuurikasutaja-
kombinaatori kuju, kes võib rahu-
ajal ametirendelil üsnagi kaugale jõuda.
R. Aarma püü näha ka Oskari min-
git seest «muutust», kuna ta nii
agaralt «tagalat üles ehitama tüki»,
on alusetu. See pole olnud ilmselt ei
 autori ega teatri kavatsuses. Vastu-
pidi, just Oskari jäämine põhiliselt
endiseks peaks aitama kaasa teistes
sõjameeste toimunud vaimse kasvu
esiletoomisele. Kahjuks pole autoril
õnnestunud neile teistele kuigi nime-
tatsivsärast isikupära anda ja niis-
sugused nimed nagu Nurr, Aleksius,
Kikerpuu, Ruut jt. jäävadki nimele.
Teistest rõhkem jäävad meelde tõlli-
ne Tuvike (A. Orav), Aap Roop (M.
Klooren) ja Elmo Saulus (A. Jürisson).

Ja nüüd veel näidendi kulminatsioo-
nist — Robi Laustu süüdimõistmist
sõjatribunali poolt. R. Aren Robi osas
esineb siin mehiselt ja kindlameelselt,
ta on kaugele oma teguviisi kahetsemis-
est. Ta ei suuda mõista, et komandö-
ri käsu täitmatajätmine ja individua-
listlik-anarhistlik käitumiseks oli sisu-
selt deserteerumine, mis oleks võin-
nud kogu väeasale ränki tagajärji
kaasa tuua. On ilmselt, et Robi on soor-
itanud süüte ja autor ning teater
oleksid pidanud seda stseeni ka selle-
kohase kunstilise aktsendiga andma
(iseasi on, kui võrd usutav on asjaolu,
et rohkete lahingukogemustega ohvit-
ser võib isiklikult lõigist niivõrd pimes-
tatud olla, et unustab üldse oma sõja-
mehkohuse. Tean mehi, kes Nõukogu-
dele Eestit vabastades mõõdusid kodust
paarisaja meetri kauguselt, sinna sisse
astumata. Sest vaenlast oli vaja lõua
lõpuni. Nii mõnigi neist langes Sõrves
või Kuramaal. Ühes niisuguses faktis
on kümne korda rohkem kangelaslik-
kust kui kümnes Robi Laustu välja-
mõeldud vägitseis). Kuid tegelikult ka-
juneb kogu kohtumõistmise pilt kon-
fliktiks julge ja ausameelse Robi ning
«südametu» ja «bürokratiliku» õiguse-
mõistmise vahel. Justiitsmajor Ennokist,
kelle talitusviisi on tegelikult ainoõige,
luuakse mulje kui ebasirast inime-
sest, kes toimib mitte nii, nagu ütleb
südametunnistus, vaid nagu dikteerib
seaduse kirjatähti. Vahekordeade esteet-
iline ja eetilne hinnang on täielikult
Robi kasuks, mida toetab ka tema
teguviisi õigustamine püü kaastajate
Kadaka ja arst Laidi poolt. Alles üksi
kartaruumis toimub Robi hingeline
kokkuvõtte, kui tema suust
purskuvad sõnad «Ma ei taha elada...»
Need toovad näidendisse senti-
mentaalset melodraama elemente.

Tõsi küll, Robi väljub trahvipata-
jonist elusana ja, võib arvata, ka aru-

amana ja karastatamana. Kuid vastu-
rääkivused selles kujus ei lase tal tõus-
ta niisuguseks mehiseks võitlejaks, kel-
les leiaks kehastust Nõukogude sõja-
meeste kangelaslikkuse, sügav teadlik-
kus oma missioonist ja hingesisus.
Selleks ei aita kuigi oluliselt kaasa ka
Robi «kangelastegu» finaalis — lapse
päästmine — ja langemine. Siingi on
tunda rohkem autori kätt ja arvestust
kui sündmuste endi seestmist loogikat.
Kunstiliselt kordaläinuks ei saa pi-
dada kolmandat vaatus. Selles on küll
palju paugutamist, liikumist ja sagi-
mist, kuid vähe tõelist lahingühkkon-
da. Tuleb nõustuda P. Põldroosiga, et
laval «pole tarvis näidata lahingut,
vaid inimest lahingus».

Ja lõpuks veel teose žanrist. Nagu
öeldud, algab see realistliku olustiku-
draamana, milles võib täheldada või-
malusi rea huvitavate karakterite
arendamiseks. Teine vaatus läheb aga
üle põnevusnäidendiks, kus on hüljatud
sündmuste ja karakterite psühho-
loogiline tõepärasus. Seoses Miriami
kujuga sügeneb näidendisse romantilis-
sümbolistliku melodraama elemente.
Kõige selle tõttu jääb näidend žanri-
liselt eklektilise mulje.

R. Aarma loeb E. Ranneti näidendi
võrreks seda, et seal «pole unustatu-
d tõe», et «eelkõige käis selles sõjas
võitlus tugeva, julma ja vihatud vaen-
lase vastu». Kuid seda teab ju meil
iga laps ja enam kui veider on lugeda
niisugust äldsonaalist kiitust kirjaniku
aadressil, kes ise on sõja läbi teinud.

Siit tulenebki kunstiliste kriteeriu-
mide erinevus eri autorite vahel. K.
Kase artikli mõtte seisab selles, et ei
tule rahule jääda sõjasündmuste väli-
se, illustratiivse kujutamise, seda
enam, et vaataja on hästi meele-
vustav ja ülevad muljed M. Soloh-
hovi «Inimese saatusest» ja K. Simo-
novi «Elavatest ja surinutest» (nii
raamatute kui ka filmidena). Vaataja
on meele mitte ainult Gerretzi ja Viil-
gi protsess, vaid ka paljud sügavalt
traagilised ja elutruud Poola, Jugo-
slaavia ja «Defa» filmid hitlerlike sur-
malagrite koledustest. Eesti sõ-
durite «mehisuse koolist». Suure
isamaasõja aastail on kirjutatud
silmapaistva kunstilise jõu ja veen-
vusega E. Männik oma rindeno-
velides ja P. Kuusberg romanis «Enn
Kalmu kaks mina». Tõsi küll, eesti al-
gupärase näitekirjanduses on E. Ran-
neti meie rahvuskorpuse võitlejate
sõjatee kujutamisel tõepoolest esimene.
Ja selle eest väärub ta tunnustust. Kuid
tõde on ka see, et mida tähtsam ja
mida suurema sotsiaalse kõlaõuuga
teema, seda tähtsam peab olema tema
kunstiline lahendus. Püüda aga
asjaolu, et see on meie esimene
sõjateemaline näidend, välja vahen-
dada ideelis-kunstilisi puudujärke
meenutab kangesti Tallinna filmistu-
dio praktikant mõned aastad tagasi, mil
iga järjekordse filmi puudusi põhien-
dati väitega, et see on «esimene»
omataoline. Ja muldugi, kõige vähem
vajab säärast hinnalaadust E. Rannet
ise.

Kõige eeltoodu valgusel tulevad esile
kaks erinevat esteetilist kriteeriumi.
Kaks erinevat lähenemist kunstiteose-
le. Üks rajab oma üldistused teema
tähtsusele ja mõningale osalistele
kordaminekutele, teine vaatleb teost
teerikuna, seoses kirjaniku ja nõu-
kogude näitekirjanduse (mitte ainult
eesti näitekirjanduse) arenguga.
Üks rahuldab etenduse emotsio-
naalse mõjuga, teine otsib peale emotio-
nalselt ka intellektuaalset sügavust,
uut või juba tuntud ja kuulud sünd-
muste nägemist uude ja värse vaate-
nurga all, mis on lga silmapaistva
kunstiteose lahutamatu tunnus. Üks
rahuldab teadaolevate tõdede enam-
vähem tõetruu illustreerimisega, teine
otsib sügavat ja suurt kunstitõde kan-
gelaslike aastate võitlusest, tõde, millel
oleks innustav ja kasvatav mõju täna-
päeva vaatajale ja isearnis noorsoole,
kelle pühaks kohuseks on vanemate
põlvkondade poolt raskest võitluses sa-
avutatud rahu kindlustamine ja meie
sotsialistliku ühiskonna elu edasivi-
mine.

Võimalik, et K. Kase arvustuses on
mõndagi vaieldavat ja koguni subjek-
tiivset (kriitika on ikkagi inimese mit-
te kõrberneetiline masin). Võimalik, et
K. Kase argumentid pole kõik ühevõr-
ra veevad. Näiteks ei saa nõus olla
K. Kase objektiivselt-rahuliku fakti
nentimisega selle kohta, et meie kriiti-
ka on olnud tagasihoidlik ja kannatlik
E. Ranneti näidendite hindamisel. Kui
nii, siis on see ju meie ajakirjanduse
ja teatrikriitika puudus (R. Aarma
vastuväidet selles osas ja faktide toom-
ine 1956. ja 1957. aastast on üsna
väheveenud), millesse on vaja suhtu-
da enesekriitiliselt, aga mitte õigusta-
valt. Niisuguste vaieldavate arvustuste
ja seisukohtade vastu tulnaks polemi-
seerida tasakaalukalt, argumentaer-
tult, ilma vihase pealekärkimiseta. Ei
maksa unustada vanade roomlaste
vaidluskarust: «Jupiter, sa vihastad,
tähendab sul pole õigust...»

KALJU LIPPO

Rahvamaja Luhamaale

Võru rajoonis Luhamaal, kus asub
üks Misso sovhoosi brigadi, tunt
kane vajadust ajakohase rahvamaja
järele. Nüüd ollakse murest lahki: Lu-
hamaal valmis rahvamaja, mille saalis
on 150 kohta. Avaõhtul kõneles rajoo-
ni täitevkomitee esimees P. Pärtelpoeg
lühisid Misso sovhoosi nais- ja mees-
koor ning Luhamaa natsikvarteti. Täht-
samuslikka eest hoolitsevat sovhoosi
pühkplinkorkester.

Uues rahvamajas on ruumid ka
raamatukogule.

O. Szare

Smerdjakovi järglased

(3. lk. järg)

rinud maha» Stšedrini satiri ja selle
fantastilise hüperbooli puhtvälise joo-
nistuse, on A. Terts sellele lisanud veel
mõningad tugevdavad värvad, võttes
oma väikekohalase maletsest arvestava
konstruktsiooni aluseks Zamjatini
«Meie kubermangu». Oma väikeses lin-
nakese kirjeldamiseks on autor pla-
gieerunud ka mitmed nepiaegset Vene-
maad kujutavaid teoseid 20-ndate aast-
tate nõukogude kirjandusest, ning ka-
sutanud samal ajal ka ornamentaalse
proosa mitmeid kirjanduslikke võtteid.

A. Terts ei häiri, et tema poolt va-
rastatud võtted, kujud, süžeeleiniid ja
iseloomustused kannavad algkujul
hoopis teisi, otse vastupidiseid ideelisi
ja kunstilisi funktsioone ja teenivad
diametraalselt vastupidiseid ühiskond-
likke ülesandeid. Häbitu varas on
väikekõnagi hirmutundeta (Washington
is ei saada aru, kui aga saadaksegi,
kohut ei mõisteta!) kõik kokku pannud
ja ümber jahvatanud. Istanud juurde
portsjoni kaasaegseimat lääne moder-
nismi, pipardanud näputasatäie remi-
zovlusega, lasknud läbi smerdjakovlu-
se prisma, ja allutanud kõik oma tel-
lija nõudmistele ja omaeelse meitsikule
vihale kõige nõukoguliku vastu.

Saanud juhuslikult kätte surnud
härasmehed Proferansovi müstilise
raamatu «Psüühiline magnet», oman-
dud jalgatäimeister Tihomirovi hüp-
noosivõime ja kukutab linna parteilise
juhtkonna.

Hüpnosi abil sisendab Tihho-
mirov kõikidele kodanikele, ka-
sa arvatud ka rinnalapsed, et nad ta-

havad teda «tsaariks» ja peab oma
pulumapidu kohaliku vambi Serafima
Petrovna, samal meetodil muudab ta
kohaliku jõeekse vee sumpuseks (ka
püha evangeelium pole jäänud osava
 autori tähelepanuta). Sellesama sisen-
dusjõuga muudetakse kunstlik mine-
raalvesi puhtaks piirituseks, mädane-
nud kurgid vortstiks jne. Kõik usuvad,
joovad ja sõdvad, ülistavad vastündi-
nud imetegijat, ainult koeri ei õnnestu
petta: nemad ei sõõd moonutatud vortsi.

Niiviisi, härasmehed traktaadist ju-
hindudes, valitseb usurpaator Ljubi-
mõvit, sisendades elanikele, et nad ise
tahavad nõrkemiseni töötada, saamata
selle eest midagi vastu, veelgi enam
— andes ära kogu oma varanduse. Üli-
inimene Tihomirov koos oma käela-
use «kroonikakirjutajaga», «endisaja»
inimesega (kes on isand Proferan-
sovi järglane, Proferansovit kujuta-
takse ka Tihomirovi enese võimaliku
esivanemana), täidab pimesi oma mü-
stilise diktaatori tahet. Usurpaator ka-
sutab ära rahva usalduse, mida ta pole
ära teeninud, teeb kõike üksinda. Ka-
sa arvatud ka linna kaitsmine «Mosk-
vast» saadetakse ja turismigrupiks ma-
skeerunud karistusekspeiditsiooni vastu.
Lõpuks tema magnetilise jõud kui-
vab kokku, see lülitub vastu tema
tahtmist sisse selleks, et tõsta luua
seljas vanaeit õhku ja lülitub välja
just siis, kui on vaja vaenlaste peale-
tung tagasi lüüa. Tihomirovi dikta-
tuur hakkub.

«Materialistlik-maagiline uim, hüp-
notiseeritud kommunistliku õnne ja
heaolu linn Ljubimov laguneb lalali»,

rõõmustab Boriss Filippov, samas aga
selgitab, et «üleriigilistes» mastapide-
des pole sotsialistlik elukorraldus veel
purustatud, ja et jääb vaid lootä «põ-
randaaluse ja poolkeelatud kirjandu-
se» jõule, sealhulgas sellele samale
Tertsile-Sinjavskile.

Sobides igati välismaine antinõuko-
gultikuse poolt «ostjatele» pakutud
Prokrustese sängi, on Abram Tertsil
looming paljastanud kogu oma para-
sitiiliku olemuse, ideelise ja kunstilise
küündimatus.

el autoril on muuhulgas ka
midagi kindlat temale omast,
«sirast». See on esteetis por-
nograafia, mille kõrval Artsõbašev
kõik hulljulged passaažid näivad
koolieelikute kirjandusena.

Teiseks — vängse antisemitismi «aro-
maat», mille järele lõhnab juba nime
Andreil Sinjavski provokatsiooniline
asendamine pseudonüümiga Abram
Terts. Tema «tõdes» esineb kõik-
jal ja kindla tagamõttega selliseid
lauseid: «jultunud ja pealetikkiv, na-
gu kõik juudid...» «mida see Solo-
mon Moissejevitš võiski mõista vene
rahvuslikust karakterist?» jne. Kõik
kõrku moodustab üsna kindlakajulise
buketi. Selle «buketi» püsiv, provokat-
siooniline lõhn ei ole kuidagi hajuta-
tav mitmekihilise froomiaga, mille
ülesandeks on aidata autoril igal het-
kel tõestada oma «osavõtmatus sub-
tunist» kirjananduses.

Kolmandaks ja lõpuks — järjest
korduv, ühest jutustusest teise minev
hirmumoment areteerimise ees ja
selle vältimatusetteaimamine. Sellel
teemal on kirjutatud isegi terve ju-
tustus «Sina ja mina», kus mania-
kaalne hirm areteerimise ees viib
«kangelase» enesetapuni.

Peaegu ükski Abram Tertsit teos ei
saa läbi paanilise hädakiseta, antuna
«lühilise kõrvalepõikena» selles val-
mus, nagu Ljubimovi kroonikakirju-
taja pöördub kadunud härasmehes
Proferansovi poole. Muuhulgas see
tõendab, et Sinjavski mõistab ise suu-
pärastelt oma teoste Nõukogude-vastast
olemust.

«Istun ja värisen, et äkki tehakse
läbiotsimine ja pörandalaua all lei-
takse käsikiri, siis juba nabitakse
meid kõiki üksteise järele kinni. Kuule,
professor, sa oled ju minu kaas-
autor. Peida meie jutukene ajutiselt
kühugi enda poole. Las ta olla mõnes
sinu kinnises seifis... Sul ju on ole-
mas mõni salajane paigake, mingi
peidupaik. Hoiu seal, kuni vaja. Eks
see ole ju sinu omand?»

Jah, Terts ja Arzaki «looming» on
kahtlemata vana maailma «omand». Nagu
me juba teame, võtab ta nende
«manuskripti» meeleldi vastu ja trü-
kib ära, kuulutades kõigile, mille eest
ta neid soosib: «Sinjavski-Tertsil intel-
lektuaalne portree on niisama dualist-
lik, nagu tema nimigi.» — kirjutab
ajakiri «Expresso», — avalik tegevus
kirjandusajaloosena ja kirjandus-
kriitikuna... ja raja taha saadetud
pörandaalused jutustused...

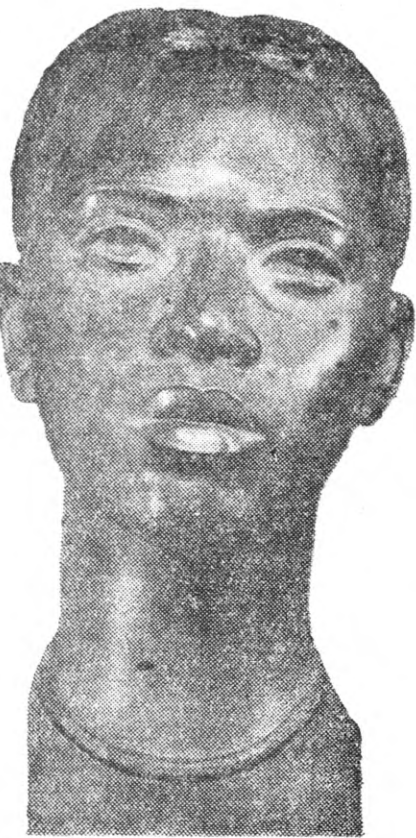
Vaevalt on vaja kommentaare sel-
lele «sisemise emigrandi» loomingulise
palge ammendavale karakteristikale.
Meie keskonnas talumatud Smerdja-
kovi järglased leidnud endale hinda-
fald, kirjakatajaid ja austajaid välis-
maa reaktiivse ringkonnas, kus
ikka veel pole kaotatud lootust, et õn-
nestub kokku kroonida «nõukogude kir-
janduslik pörandalune». Asjatud loo-
tused, härrased!

«Literaturnaja Gazeta»

Esimesi muljeid

2. veebruaril avati Moskv. Kesknahtusaalis kunstinäitus «25 aastat Nõukogude Leedut, Lätit ja Eestit». Näituse pidulik avamisel kõnelesid NSV Liidu kultuuriminister J. Furtseva, NSVL Kunstnike Liidu juhatuse esimees sekretär B. Joganson, Leedu NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimees J. Kuziminskis, Läti NSV kultuuriminister V. Kaupuzs ja Eesti NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimees J. Jensen.

Väljapanek annab ülevaate kolme Balti liiduvabariigi viimaste aastate kujutava kunsti ja tarbekunsti paremikut. Eesti osakond koosneb umbes 4000 eksponaadist, mis tutvustavad meie maali, graafikat ja tarbekunsti.

ENN ROOS «Mali neegritar» (keraamika, 1960)

Oma esimesi muljeid näituse avapäeval jagasid Eesti NSV osakonna kohta:

B. Joganson, NSV Liidu rahvakunstnik: «Avatud näitus on mitte ainult Nõukogude Balti vabariikide, vaid kogu meie paljurahvuselise kunsti pidupäev. Ekspositsioonis näeme rahva kaasaegse eluga tihedalt seotud kunstiteoseid, milles pulseerib kunstnike elu mõte, avaldub rahvuslik omapära. On rõõmustav näha nõudliku maitsega valitud ekspositsiooni, paljude andekate meistrite erinevaid kunstilisi võtteid, suundi, individuaalseid käekirju, näha meistrite töid, kes avaldavad vabalt ideid, tundeid, taotlusi. Kohtumine laia vaatajaskonnaga on kunsti pidu ja ühtlasi ka eksam. Niisugune kohtumine aitab mõista, mis on kõige elujõulisem, väärtuslikum, mida on vaja arendada. Usun näituse edusse, usun, et see ei jäta vaatajalt ükskõikseks, sunnib mõtlema, vaidlema, see veenab.

On raske loetleda kõiki paremaid töid Eesti osakonnas. Tõstaksin esile eesti graafikale iseloomulikke kõrget professionaalset taset. On tähelepanuväärne, et E. Okas esineb mitte ainult väljapaistva graafikuna, vaid ka hea maalinähtajana. Tema jaapaniajalised töid (lõuend «Hirošima») on täis jõudu ja ilmekust, suuri inimlikke tundeid. Pөөetiliselt peenetundelised ja meisterlikud on V. Tolli graafilised lehed ja illustatsioonid. Ka paljude teiste eesti kunstnike töid kõnelevad tõsisest piidulusest sisulise rikkuse ja emotsionaalsuse poole.

D. Smarinov, NSV Liidu rahvakunstnik:

«Kõigepealt hakkab silma eestlaste raimukas eksponeerimisviis. Tänu sellele jääb vaataja graafikaosakonnas tööde autoriga näost näkku vastamisi, ilma et naabertööde mõju seda kontakti aegaks. Niisugust leidlikku ja head eksponeerimisviisi näen ma esmakordselt.

Graafikas väärib tunnustust selle mitmekesisus. Teatavasti kuulub praegu maailma graafika üheksa linooliõlile. Eestlased rõõmustavad aga mitmekesisusega, nad käsitlevad võrdsed edu ka puulõiget, eriti hästi aga oftort. Maalis peatus esimesel vaatamisel pilk E. Kitse ja L. Kiits-Mäe omapärastel elamustehetadel töodel. L. Mikko üldistatud, tugeva arhitektoonilise ülesehitusega harmoonilistel maastikumaalidel, kus loodus ja inimene eksisteerivad võrdselt, Adamson-Ericu

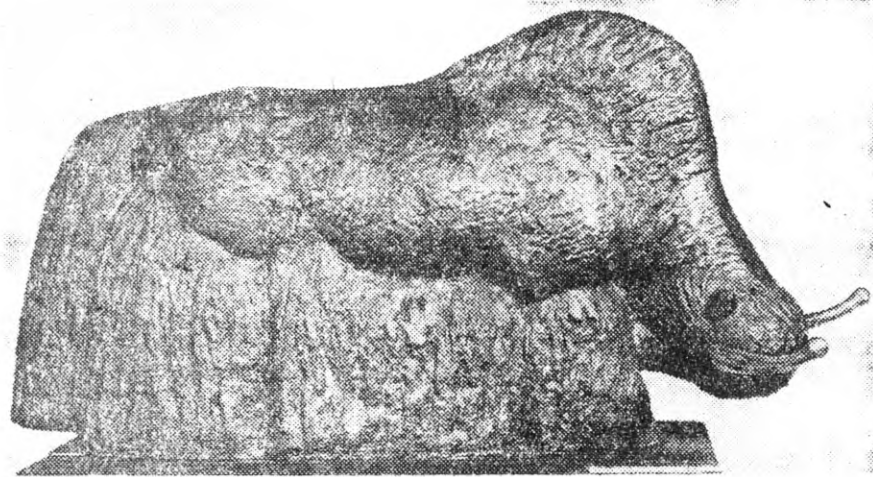
Kunstikroonikat

Balti vabariikide 25. aastapäeva juubeli kunstinäituse avamisele sõitsid Moskva Eesti NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimees J. Jensen ja vastutav sekretär I. Torn. Tartu osak. juhatuse esimees E. Allsalu, loominguliste sektiisoonide büroode esimehed H. Eelma (graafika) ja K. Reitel (skulptuur), maalisektsiooni büroo esimehe aset. R. Korstnik, tarbekunstisektsiooni büroo liige H. Pihelga. Peale nende viibisid näituse avamisel maalikunstnik R. Sagrits, graafikud E. Palmiste, E. Tihemets ja H. Valk, skulptorid O. Männi, A. ja S. Mölder, A. Rimm, E. Taniloo ja L. Tolli, tarbekunstnikud M. Adamson ja E. Reemets, kunstiteadlased R. Kaera, E. Lamp, V. Reinholm ja V. Viilman. Näituse avamisest võitis osa ka Kunstide valitsuse peasekspert J. Matvei, Tallinna Riikliku Kunstimuseumi direktor H. Hion ja direktori asetäitja I. Teder. Näituse eesti osakonna peakujuundajaks oli kunstnik-architekt B. Tomberg, abideks T. Gans ja M. Summatavet. Näituse direktor on Tallinna Riikliku Kunstimuseumi näituste sektori juhataja L. Välike.

VOLDEMAR VALI

«Sörve kalurid» (tempera, 1964)

ENN ROOS

«Jakk» (samott, 1963)

lõuendid. Graafikas kohtusin rõõmuga vanade heade tuttavate G. Reinendorff, E. Einmanni, noortest aga P. Ulase ja teistega. On heameel tunnustada eesti kunsti suurt edasiminekut ja tõsiseid saavutusi.

J. Kuziminskis, NSV Liidu rahvakunstnik:

«Näitus kujutab endast omamoodi vastastikust tutvustamist ja võistlust. Selles rõistluses on selgunud, et eesti graafika on väga huvitav ja omapärane, eriti graafiliste tehnikate poolest. Ka sisuliselt pakkus graafikaosakond palju paeluvat. Maali osas paistub meeldivat silma kõrge värvikultuur, eriline peen hingestatud võlu, mis kaasaegse vaataja tundemaailma lähedalt puudutab. Suurepärase on tarbekunst, mis ulatub maailma paremiku tasemele. Tahaksin esile tõsta Eesti osakonna kujundust, selle fantaasiarikkust ja avarat mõttelendu.

J. Jensen, ENSV rahvakunstnik:

«Ühisel näitusel näeme ära, mis on meie head ja mis puudu jääb. Seisame nagu alati teiste kõrval — peita ei ole

midagi. See on hea, sest nii teame ning saame teada, millele on vaja suuremat tähelepanu pöörata ja mida süvendada.

Kuigi kuuleme külalistelt kiidusõnu, ei tohi lasta sellest end pimestada. Näiteks tuleb tunnustada, et ei saa rahul olla meie skulptuuri osaga, puudu ei jää meisterlikkusest, vaid sisu ja vormi monumentaalsusest. Naabervabariigid on meist selles mõttes ees. Üldpildis pöördub tähelepanu mõju leedu skulptuurid oma suurte mõõtmete ja huvitava materjaliga. Nad teevad ka suurepäraseid efektseid vitraaže, mida meil kahjuks ei viljelda. Tore on ka see, et leedulased esitasid oma sisekujunduste fotosid.

Läti maalid hakkab silma mitmekesisuse, erineva pilguga ja erineva isikupärase käekirjaga meistrid. Järgmisele innustavad ka nende kohrutatud metallist seinaplaadid.

Uhine näitus pakub palju huvitavat. Kõigile on kasulik jagada muljeid ja kogemusi. Esimestele tähelepanekutele peab järgnema süvenenud vaatlus ja analüüs.

Noorsooteatri etenduste eel

Veidi üle nädala on jäänud Eesti NSV Riikliku Noorsooteatri stationaarlava avamiseni Tallinnas J. Tombi nim. Kultuuripalees (Salme t. 12). Pühapäeval, 13. veebruaril kl. 17.30 toimub stationaari pidulik aktus ning etendus «Otsustage meie üle, inimesed».

Seoses selle meie teatrielu tähtsa sündmusega, mil Tallinnas hakkab järjekindlalt tööle teine sonalavastusteater, korraldab pressikonverents, kus kõnelesid Eesti NSV Riikliku Noorsooteatri direktor Eino Laks ning peanäitejuht Voldegar Panso.

Direktor Eino Laks andis ülevaate uue teatri organiseerimisest ning ettevalmistustest teatri ajutise stationaari avamiseks. Noorsooteatri näitlejate koosseis on põhiliselt juba komplekteeritud. Lisaks muulustele lavakunstikateedri lõpetajatele alustavad seal tegevust nendega Draamateatri ületoomise korras liitunud vabariigi teenelised kunstnikud L. Lindau, L. Rummo, J. Järvet ning näitlejad K. Kalkun ja M. Mikiver. «Tallinnfilmist» asus Noorsooteatri koosseisu J. Saul. Teise kategooria näitlejatele korraldatud võistluse alusel võeti koosseisu A. Vain (isetegevusest) ja S. Raus (Draamateatrist). Et teatris on veel 5 vakantsit kõrgema ja esimese kategooria näitlejate kohta, siis korraldatakse täiendav võistlus 15. veebruaril. Noorsooteatri on koostööleping ka Tallinna Konservatooriumiga.

Ent teatris pole tehtud ainult organiseerimistööd. Kohe pärast teatri asutamist hakati andma ka etendusi — lavakunstikateedri ettevalmistatud palade alusel koostati programm nr. 1 («Kalevipoja» kassetini), esineti lühinäidenditega, ning tubateatri lavastusega «Tagasi Metuusal juurde».

Möödunud aastane etenduste plaan täideti (anti 51 etendust, mida jälgis 12 300 külastajat). On ette valmistatud programm nr. 2 («XIX sajandi aardeid»), mida on esitatud paljudes koolides. Valmis ka esimene lavastus, A. Andrejevi romaani «Otsustage meie üle, inimesed» dramatiseering (lavastajad J. Saul ja R. Olmaru), mis on hästi vastu võetud.

Esimeste töökuude jooksul on teater juba loonud tiheda kontakti koolidega, kus on esinenud üle 20 korra. Noorsooteatri koosseisu kuulub ka pedagoogi-kasvatja koht ning teatri juurde on kavas moodustada noorte teatrisõprade klubi, kuhu kuuluks teatrihuviliste aktiiv koolidest.

J. Tombi nim. Kultuuripalees avatavas stationaaris hakkab teater etendusi andma kolmapäeva ja neljapäeva õhtutel. Üle nädala, ka pühapäevadel kl. 12 ja õhtul kl. 19. Nii etendub pühapäeval, 22. veebruaril kl. 12 programm nr. 2 ja kl. 19 on P. Kohouti näidendi «80 päevaga ümber maailma» esietendus.

Pääsmete eelmüük Noorsooteatri etendustele toimub teatripiletite eelmüügi keskassa kaudu alates 6. veebruarist.

Teatri peanäitejuht V. Panso kõneles teatri ülesannetest ning kavatsustest. Teatril peab olema kaks aadressi — see, kus teater asub, ja see, kellele ta on määratud. Teise aadressi puhul peame silmas noori 14 kuni 24 aastani, murdeast, kuni ülikooli lõpetajateni. Ent kui teater meeldib neile, siis peaks ta meeldima ka vanemale. Seejuures ei unusta Noorsooteater aga ka neid, kes on alles nukuteatri eest välja kasvanud.

Teatri repertuaar peab silmas koolinoori ja teatri kunstinõukogu koosseisu kuuluvat ka Haridusministeeriumi esindajad. Niinimetatud programm, mõeldud peamiselt koolidele, on kunstiliselt illustreeritud näidismaterjal, esteetiliselt maitse kasvataja. Kavast programm nr-d 3, 4, 5 jne. Programm A. H. Tammsaarest, programm «Sajandi naerud», mis käsitleb koomilist, antiikkirjandusele pühendatud omaette programm, kindla profiiliga kava lastele jm.

Praegu on käimas teatri repertuaari ettevalmistamine. Omapäraseks etenduseks peaks kujunema «80 päevaga ümber maailma», mille aluseks on P. Kohouti näidend — J. Verne'i samanimelise romaani aine huvitav käsitus. Etenduses on 45 pilti, kus 12 näitlejal tuleb kehastada mitmeid kujusid. Külalistena mängivad selles etenduses kaasa A. Lauter, E. Pärn ja A. Meri. Laste jaoks valmib lustakas muinasjutuvormis etendus «Lihtsalt hirmus» (lavastaja M. Mikiver, kujundus N. Mei).

Järgnevalt on kavas J. Svarts «Lumekuninganna», dramatiseering lasteraamatust «Karlsson katuselt» ja poola kirjaniku J. Broszkiewicz «Ma tahaksin jutustada». Lõpetada tahetakse tööd õhtut täitva kava «Sina, minu aeg» juures. Kaugemast perspektiivist kõneldes nimetas V. Panso E. Ionesco «Ninasarvikut», Shakespeare'i «Hamletit», lühinäidendite õhtut, kavatsust luua lõbusa muinasjutu ainel musical lastele. Loodetakse saada ka algupäraseid, Oma uue näidendi «Pingviinid» on J. Smuul lubanud Noorsooteatril. Samuti on lubanud teatril kirjutada S. Rannamaa ja Heino Väli.

MEIE KÜLALISI

▲ GRUUSIA RIIKLIKU KEELPILLIKVARTETI kontsert on «Estonia» kontserdisaalis teisipäeval, 8. veebruaril.

Ansambli on seljatanud küllaltki pikk tegevusaeg. 1949. a. tulid Tall. Konser. vatooriumis kokku neli üloopilast: Boris Tsiareli, Givi Hatisvili, Aleksander Bialasvili ja Sulhan Tsintsadze. Siit saigi alguse Gruusia keelpillikvartett, millest aastate jooksul kujunes väljapaistev kollektiiv. Kui tšellist Sulhan Tsintsadze läks Moskvasse kompositsiooni õppima, asendas teda ansambli Georgi Barnabishvili.

Gruusia keelpillikvartett on võitnud tunnustuse Nõukogude Liidus ja ka väljaspool selle riiki. Eriti väljapaistvalt esinesid Prahas keelpillikvartettide rahvusvahelisel võistlusel, kus ansambel võitis laureadi nimetuse. Kollektiiv esitab J. Haydni kvarteti g-moll, M. Raveli kvarteti ja L. van Beethoveni kvarteti nr. 10 Es-duur.

Kolmapäeval, 9. veebruaril esineb Gruusia riiklik keelpillikvartett sama kavaaga Tartus Eesti Pollumajanduse Akadeemia saalis.

▲ Saksa DV orelikunstnik ANDREAS BUSCHNAKOVSKI, kes esineb Tallinnas 10. veebruaril, on sündinud 1936. a. Orelimängu õppis ta 1954—1955. a. D. Holmanni oreliklassis ja 1955—1958. a. V. Buschnakovski juures Leipzigi kõrgemas muusikakoolis, mille ta lõpetas 1958. a. kiitusega. 1964. aastal astus kunstnik Leipzigi kõrgema muusikakooli aspirantuuri.

Kontserdil Tallinnas esitab Andreas Buschnakovski Buxtehude prelüüdi ja fuuga h-moll, Scheidti variatsioonid prantsuse laulu teemale, Bach'i trio-sonaali Es-duur (BW-525) ning fantaasia ja fuuga g-moll (BW-542), Weihrauch'i sonaadi ja Regeri fantaasia ja fuuga BACH teemal op. 46.

Kirjanike Liidus

● Esmapäeval oli koos Kirjanike Liidu järjekordne teoreetiline seminar. Kohtuti Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja A. Greeniga, kes rääkis ÜRO 20. istungjärgu tööst, millest ta Nõukogude Liidu delegatsioon liikmena osa võttis.

Kirjud read

● Prantsuse statistika kohaselt on Napoleon kõige harrastatum kuju kirjanike hulgas. Temast on kirjutatud üle 10 000 raamatu.

● Ilja Ehrenburgi «13 piibust» kasutab uueks filmiks «4 piibu» ära tšehhi režissöör Vojtěch Jasný. Film valmib koostöös austria kinematograafistidega. Filmis mängivad kaasa tšehhi, austria, saksa ja prantsuse näitlejad.

● Tšehhoslovakkia teadlased lõpetasid neljaköitelise teose «Aafrika ajalugu» koostamise. Teos käsitleb selle kontinendi ajalugu kiviajast tänapäevani.

● Varematest aegadest tuntud saksa filmitähed Lilian Harvey sai 60-aastaseks. Praegu elab näitlejanna oma villas Cap d'Antibes Prantsusmaal.

● Filmid «Itaalia moodi» on Itaalias lausa moodi läinud. Mood sai alguse menukalt «Lahutusest itaalia moodi», millele järgnes de Sica loodud «Abielu itaalia moodi», mille aluseks öeldakse olevat Filippo «Filumena Marturano», kuid mida Filippo polevat ära tundnud ega ka omaks võtnud. Nüüd tuli Roomas esilinastusele «Lõunasöök itaalia moodi», režissöör Campanile aga valmistab filmi «Abielurikkumine itaalia moodi».

● B. Prusi romaani «Vaarao» järgi valmistas filmi tuntud poola režissöör Jerzy Kawalerowicz.

RÜHM 66

Möödunud kevadel ilmus Soomes esimene korda noorte autorite kogumik RYHMA 65, mis arastas laialdast tähelepanu. Aprillikuus avaldab kirjastus «Tamm» uue sellatolise kogumiku — RYHMA 66. Käskkirju saabus algajatele autoritelt seekord 473 (möödunud aastal 397) ja need esindavad kõikevõimalikke kirjandusilike. Olgu mainitud, et sellised kogumikud ilmuvad paralleelselt kõigis Põhjamaades. Parimad iga maa vastavale väljaandele mõeldud töidest tõlgitakse kolme ülejäänud keelde ja need ilmuvad samaaegselt Soomes, Rootsis, Norras ja Taanis.

KUI TEIL PUHKEKS TULEKAJU,

millised viis sõjajärgset kirjandust teost te päästaksite? Sellise küsimuse esitas üks Belgia nädalalehe Jugoslaavia kirjanike hiljutise erakorralise kongressi puhul kirjanikele. Esikohal oli Ivo Andrići jutustus «Neud tu», järgnesid sama autori romaan «Siid Drina joel», Ujevici luuletuskogu «Janunev kivi allika ääres», R. Marinkovi novellikogu «Käed» ja Mark Ristići esseedekogu.

«Kalevala» 30 keeles

Varssavis ilmus «Kalevala» poolakeelne tõlge. Eepose tõlkis luuletaja Jozef Orzga-Michalski. Muamner Oburzi ja tema soomlannast abikaasa Lale Oburzi tõlgitud ilmus teose 26 esimest runo ka Türgis. Ülejäänud osa eeposest avaldatakse kevadel.

«Kalevala» on seega tõlgitud nüüd 30 keelde.

«Lilled valsis» Teatriliselt on õnnestunud balerin liikumist, häirib aga oma kunstlikkusega. Huvitavalt on seadud üleskeeratavate nukkude tantsud. Ka mitmed rühmatantsud, nagu täiskasvanud külaliste tantsud jõulupuuldis on antud stiilselt, muusikaga heas kooskõlas. «Lilled valsis», selles suures tantsulisel lõuendis, on balleti-meister suuremat rõhku pannud üldise kompositsiooni piltlikkusele, rühmituste ümbergrupeeringutest väljakasvatavate looniste mõjulepääsule. Ja see õnnestus hästi.

«Pähklipureja» uues lavastuses on toredaid, leidlikke ja hästi lastepäraseid lahendusi. Meenutagem laste ehtsat kaasaelamist nukkude tantsudele jõulupuuseenl, nukkude ja mängu-sõdurite ilumist kummust, hiierte ratsaväe kasutamist.

Lavastaja kavatsustega sobivad suurepäraselt Eldor Renterli stiilpuhdat, fantaasiarikkad, seejuures väga loomuliku tunduval dekoratsioonid ja kostüümid. Kõik on loodud hea maitse piires ja värskest. (Kahju ainult, et mitte osatähtjate päriskestüümid ei valminud balleti esietenduseks. Kuid selles pole arvatavasti kunstnik süüdi.)

Uue lavastuse muusikaline külg kutsub seekord esile vasturääkivaid tundeid. Olenev juba hakanud harjuma «Estonia» orkestri viimistletud ettekandeadega, eriti, kui pildis on teatri peadirigent Neeme Järvi. Seekordsel esietendusel kõlas muusika nagu vähe elamuslikult, külmalt. Ja kui viimasel etendusel (30. jaanuaril) rõõmustas ettekandead juba hoopis rohkem (eriti avamäng, aga ka peaaegu tervenisti esimene vaatus), siis ikkagi polnud kogu etenduse ulatuses vajalikku nõuandmist, meeleolude muutust (näiteks «Lilled valsis»).

«Pähklipureja» esitab kogu balleti-kollektiivile suuri nõudmisi. Tuleb kiita lavastajat ja eriti balletimeistri-repertiitorit Niina Ulanovat selle eest, et igale osale määratud dublindid ei eksisteeri mitte ainult kavalahel: üsnagi lühikeses aja vältel on esinenud juba mitu koosseisu.

Etendustel on kaastegev suur osa Tallinna Koreograafiakooli nooremate klasside õpilasi. Ka Klaarat ja Fritzu, samuti Pähklipurejat tantsivad kogu etenduse vältel sama kooli praegused kasvandikud. Kõigile neile on see tõsine katsumus ja suurepärane lavapraktika.

Me ei sea endale eesmärgiks analüüsida antud kirjutises kõigi osatähtjate esinemist. Tahaksime rõhutada kõigi kolme Fee Dražee head õnnestumist. Igaüks neist — nii Tiit Randviir, Aime Leis kui ka Tatjana Vorobjova — loob huvitava, karakterse kujut. T. Randviir avab Fee Dražee olemuse majesteetlikult, suure kindluse, seejuures ka rase ja kauni joonega. Iga tema liikumisega, iga pas on viimistletud, puhhas ja ilmekas. Aime Leis kütkestab oma viimastikkusega. Ta mõjub nagu elustunud portselannukk vanalt gravüürit. Tema piiratud on säravad, kindlad, kerged. Tatjana Vorobjova debüüt on kõigile õnnestunud, ta on ilmselt hea perspektiiviga balerin, kellel on sarnalt, tugevat tehnilist baasi. Kui stseeni algul tundus ta veidi raskepärane, siis iga järgnev etteaste oli hoopis vahvam ja loomulikum. Prints Martšipani osa täitis Endrik Kerge suure kindluse ja endastõustetava kergusiga. Jüri Lassi puhul, kes loob usutava kuu, oleks tahtnud suuremat tantsutehnilist puhtust näha.

Silmapiistva kerguse ja muusikaalsusega esitab «Hiina tantsu» David Sur. Tähelepanu äratav noor balerin Larissa Skljanskaja «Sokolaadi tantsus» oma hoiaku, temperamentse ja läbinisti muusikaalse esitusviisi. Hoogsalt esitavad «Marmelaadi tantsu» Teesi Viisimaa, Jüri Zlgurs ja Peeter Roos. Ehtsalt nukulduid on Aime Leis ja Jüri Lehiste, David Sur ja Anton Bome nukkude tantsus.

Täielikku viimistlust pole tantsurühm veel saavutanud «Lumehelbekeste tantsus» ega ka «Lilled valsis». Siin tahaks suuremat puhtust ja lavalist distsipliini. Loodame, et iga järgneva etendusega saadakse seda ikka enam.

«Pähklipureja» lavastus, hoolimata mõnedest valeldavatest momentidest, üksikutest puudustest, jätab tervikuna hea mulje. E. Suve näol on meil tege-mist andeka, enda suhtes nõudliku kunstnikuga, kes peaks suutma üldela kaaluka sõna meie balletikunsti edasisel arendamisel.

Niina Kurvits
Aron Tamarkin

Rolland'i õhtu Tartus

N. Gonoli nimelises Tartu Linna Keskraamatukogus toimus möödunud pühapäeval kirjandusõhtu, mis oli pühendatud Rolandi 100. sünniaastapäevale. Ühisvõtte kirjaniku elust ja loomingust andis Tartu Riikliku Ülikooli õppejõud O. Olamaa. Kätkendite «14. juulist» «Jean-Cristophe'ist», «Célas Breugnot'ist» ja teistest Rolandi teostest esitasid R. «Võimuse» näitlejad Milvi Koidu, Evald Hõmblit ja Harri Karro. Kelle esinemist saime kuulajaskond soojalt vastuvõtta.

A. Raitmäe

SURI N. MORDVINOV

26. jaanuaril suri silmapaistev näitleja, NSV Liidu rahvakunstnik Nikolai Mordvinov. Möödunud aastal anti talle Arbenini osatähtsuse eest Leningtovi «Maskeraadis» Lenini preemia.

Kogugem materjati fotograafia ajaloost

Kutselise ja amatöörfotograafia areng Nõukogude Eestis algustab ja põhjustab järjest kasvavat huvi ka selle mineviku vastu. Et meie vanema põlv fotograafid oma ala ajalukku mõnegi uue raja on sisse tallanud, selle kohta on Tallinna Fotoklubi ajaloo-sektsiooni entusiastid arhiivides palju huvitavat leidnud.

Selgus, et juba 1840. aastal, vaevast aasta pärast fotograafia sündi, saabus Pariisist Tallinna müügile esimene dagerrotüüpkaamera koos proovipiltidega. Esimene fotoateljée avati Tallinnas 1845. aastal ja selle omanik, fotograaf Ch. Borchard, sai 1867. a. Moskvas etnograafianäituse komisjonilt portreeseeria eest suure hõbemedali. Aastal 1892 sai teine tallinlane Bernhard Lais rahvusvahelisel fotonäitusel Belgias peavõidu — suure kulmedemali. See müidugi suurendas tulbisti fotokunsti populaarsust Eestis. Samal perioodil hakkas meil arenema ka fotoamatöörism, mille organisatsiooniliseks keskuseks sai 1895. aastal Tallinnas loodud «Eestimaa Amatöörfotograafide Ühing», kellel oli tõsiselt teinud esimese fotograafide põlvkonna kujundamisel.

Esimene eestikeelne fotoõpik ilmus 1898. aastal proviisor A. Kuuse sulest. Sellele järgnes hulk täiustlikumaid, mille autorid olid S. Kizeritski, A. Sakaria ja H. Tiidermann, hiljem venend Parikased.

Juba 1892. ja 1897. aastal korraldati Tallinnas esimesed ulatuslikud amatöörfotode näitused. Neist viimast, mis 1. kuni 16. märtsini oli avatud Kanuti Gildi saalis, tuleb olemasolevaid andmeid pidada ülevenemaalisel esimeseks selletaoliseks, sest näituse 1100 foto 53 autorit esindasid kahtkümmend tolleagee tsaristliku Venemaa linna: Moskvat, St.-Peterburgi, Helsingit, Riia, Kaasanit, Saraatovit, Tobolskit jt.

Praeguse Tallinna Fotoklubi eisiisa, esimene fotoamatööride ühing, eksisteeris ka kodanlikul perioodil, liitus siis 1921. aasta 18. veebruaril loodud Eesti Fotoklubiga, mis 1933. aastal ühines omakorda Tallinna Fotoühinguga

ning kujunes Tallinna Fotoklubiks, mille juhtidest kaks — F. Olbrei ja H. Vanaveski — praegu fotoklubi tegevusse aktiivselt kaasa aitavad.

Tuleb hinnata fotoamatööride organisatorite H. Malmi, vendade Parikaste ja paljude teiste entusiasmil, kes kodanliku diktatuuri rasketes tingimustes suutsid säilitada loomingulise organisatsiooni ning seda realistliku fotokunsti positsioonidel hoida.

Klubi teie perioodi suuremaid saavutusi oli oma ajakirja «Fotokunst» väljaandmine (1930. ja 1931. aastail), mis meie fotokunsti arengule tõhusasti kaasa aitas, kuid majanduskriisi aastail välja suri, ja kahe rahvusvahelise fotonäituse korraldamine. Esimesel neist, 1926. aastal, eksponeeriti üle 600 foto 19 kohalikult ja 83 välismaa autorilt. Oma töödega esinesid isegi Jaava saare, Argentiina, Kanada jt. maade fotoamatöörid. Nõukogude Liidu amatöörfotokunsti esindas L. Sokin, fotolast kirjandust tutvustasid B. Jevdokimovi huvitavad õpikud.

Fotamatööride organisatsioonid eksisteerisid veel Tartus, Narvas, Viljandis, Haapsalus jm. Eesti tolleagee kutselise ja amatöörfotograafia küllalt kõrgest tasemest kõnelevad mitmed rahvusvahelised auhinnad ja nelja Soome—Eesti foto-maavõistluse lõppseis 3:1 meie kasuks.

Sõda ja fašistlik okupatsioon katkestasid organiseeritud fotolaste tegevuse Eesti NSV-s, mis elustus uuesti pärast sõja lõppu.

Fotokunsti ja fotoamatöörismi lausa massiline areng sõjajärgsel perioodil on meie hästi teada ning selle kohta on olemas ka mõningad vajalikud materjalid. Raskem on olukord varasema perioodiga. Enamik ajaloolisi väärtusi on laiali mitmete organisatsioonide ja üksikisikute käes, kelle teadmatus tõttu neid iga päev hulgaliselt hävib. Seepärast tuleb kiirendada säilinu koondamist ühtsesse kätte — Eesti NSV Riiklikku Ajaloomuuseumi. Viimane lubab peatselt asuda «Eesti NSV fotograafia ajaloo» koostamisele ja avada muuseumis vastav osakond, millest kindlasti on huvitatud niihästi

fotola spetsialistid kui ka kinnised tuhanded fotoamatöörid.

Allakirjutatud pöörduvad kõigi kohalike kultuuritöötajate, kodu-uurijate, fotograafide, fotoklubide ja -ringide liikmete, kogu vabariigi elanikkonna poole üleskutsega sellele tänuväärt üritusele aktiivselt kaasa aidata.

Ennekoike tuleks kokku koguda kõik kunstilise ja dokumentaalse väärtusega või teatava autori töölaadi ja -stiili iseloomustavad mustvalged ja värvilised fotod ning negatiivid (või nende trükitõelised koopiad), misamuti diapositiivid fotograafia alga-päevist tänaseni. Eriti oluline on, et neile lisataks võimalikult täpsed andmed autori, pildistamisaja ja -koha, pildistatu ja kasutatud tehniliste vahendite kohta.

Tervikliku ajaloolise pildi loomiseks on väga vajalikud fotograafia arengut või üksikute fotograafide tegevust valgustavad seadused, määrused, otsused, organisatsioonide ja liikmete nimekirjad, põhikirjad, tööplaanid, protokollid, fotograafia tege-lunute eluloolised andmed, fotod, kirjalikud ja suusõnalised mälestused, ametlik ja isiklik kirjavahetus, fotograafiat puudutavad kunsti, kirjandusteosed ja filmid, artiklid, kodu- ja välismaised ajakirjad, õpikud, käsiraamatud, albumid, monograafiad, fotonäituste tingimused, plakadid, kata-loogid, aukirjad, medalid, sellelaste leutiste autoritunnistused, patendid, kutsetunnistused ja diplomid, tööru-mide fotod ja kirjeldused, üürilepin-gud, nekroloogid, fotolased tsitaadid, aforismid, rahvalaialdised. Eriiline väärtus on ajaloolistel esemetel: kuna-gi kasutatud fotoaparatuurid ja lisa-seadmed, ateljeed ja laboratooriumi-de sisustusel, valgusallikatel, rekvisiitidel, materjalidel.

Fotod, materjalid ja esemed palume tuua, saata või teatada nende olemasolust aadressil: Tallinn, Pikk 17. Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum, fotograafia ajaloo sektor.

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Muuseumide ja Kultuurimälestiste Inspektsioon

Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum

Tallinna Fotoklubi

Tallinna kultuurilüükooli fotokunsti kateeder

ROHKEM JA PAREMAID RAAMATUID VABARIIGI KOHTA

rismikirjandust vene keeles: E. Einasto «Tartu juht», H. Soobi ja K. Keskküla «Siin on säilinud keskaeg», G. Vilbas- te «Kadriori», O. Lepa ja J. Vikkari- se «Kohtla-Järve», R. Zobeli «Tallinna linnamuuseum» jpt.

Vene, inglise ja soome keeles antakse välja 10 brošüürist koosnev kassett «Kümme kildu Eestimaalt». Inglise ja saksa keeles ilmub A. Rannese «Töös- tuse areng Eestis», «Tartu» (ingli- keelse tekstiga), inglise keeles buklett «Viisaastaku ehitustandritl».

Kirjastus «Kunst» tutvustab eesti kunsti ja kunstnike arvukate, mono- graafiate, albumite, kunstiajaloo-alas- tes teostes, koostamappides ja alma- nahiides. Käesoleval aastal jõuab kunstisõpradeni E. Mäe mahukas al- bum «Eesti maale» (eesti-, vene-, saksa- ja ingliskeelse tekstiga), L. Soopää album «Eesti skulptuur» (eesti, vene, saksa ja inglise keeles), R. Looduse

«Eesti raamatugraafika» (samuti nel- jas keeles), O. Raunani «Tallinn eile ja täna» (neljas keeles), I. Torni ja H. Eelma «Eesti graafika 1963—1965», V. Tiigi «Ants Laikmaa» (eesti, saksa ja inglise keeles), P. Liivaku. V. Tõli, A. Johani ja teiste mapid. Huvi peaks pakkuma V. Konsapi «Dekoratiivse- sed Tallinna arhitektuuris», E. Vende «Kullassepakunst Eestis» (vene- ja saksakeelne resümee) ja teised kunsti- alased teosed.

Komitee istungil märgiti, et raama- tukirjastused on siiani põhjendamatult vähe välja andnud vene ja võõrkeel- tes raamatuid, mis populaarses vormis tutvustaksid eesti rahva mine- vikku ja tänapäeva. Tõsiseks lüngaks on seegi, et vähe ilmub eesti kirjanike ilukirjandust ja lasteraamatuid teistes keeltes.

Kirjastusele tehti ülesandeks koos- tada vastava kirjanduse väljaandmise perspektiivplaan aastateks 1966—1970.

Kirjakast

R. LAANPERE, Võru. Teoste «XVIII olümpiamängud To- klos» ja «Kergejõustik I» kirjasta- mine on vilbinud seoses autorite käskkirjade hilinenud esitamise- ga. Kirjastus «Eesti Raamat» loo- dab, et «XVIII olümpiamängud To- klos» jõuab lugejateni 1966. a. lõ- puks. «Kergejõustik I» — 1967. a. teises kvartalis.

Grupp viinatutuid. Henrik Vainapuu luulevalimik il- mub käesoleva aasta lõpul sarjas «Väike luuleraamat».

E. POSS, Vihandi. Möödunud aastal meigile tulnud kauamängivatest heliplaadidest kerge muusika valdkonnas võiks me- lada:

Eesti Raadio estraadiorkester (R. Merkulov). Sisaldab O. Vinteri «Ka- rukene tantsib», V. Ojakääru «So- nadeta laulu» ning E. Vainu «Ketra- ja» ja «Kiire sammul». Solist A. Zelder.

Instrumentaalsambel «Varia- la» (H. Hindpere) J. Jobimi «Mit- te enam blues!», S. Allani «Mõistisk- lus», W. Schönö «Armastuslaul», H. Hindpere «Ohtulaul» ja «Nok- turn», G. Sangin-Berezovski «Tsa- rittütar Nesmejana», E. Garneri «Hämarus» ja L. Almeida «Grotesk- ne bossanova».

Pasunapoised (H. Orusaar) — B. Körveril laul filmist «Perekond Männard». Sisaldab O. Vinteri «Ka- rukene tantsib», V. Ojakääru «So- nadeta laulu» ning E. Vainu «Ketra- ja» ja «Kiire sammul». Solistid: H. Loop, J. Sagal, K. Kottler, M. Lille.

Artur Rinne — A. Haugi «Noka- nöö» ja «Lõpp poissmehe elule», K. Hugo «Tuhanded teed», J. Koha «Kalamehed jutustas». Saadavad: ER instrumentaalsorkester ja «Pasu- napoised».

Eesti Raadio kergemuusika or- kester (A. Rjabov) — A. Vainu «Avamäng», ja «Fuuga», A. Schwarzl «Ma tean», F. Churchilli «Milla! saan täheks», R. Noble'i «Humoresk», G. Gershvini «Ma egin rütmil», H. Hindpere «Pämu motiiv», E. Vainu «Miniatuur» ja A. Oidi «Lõke preerias». Solistid: H. Loop, J. Sagal, K. Kottler, M. Lille.

Pasunapoised — A. Sõbra «Polka kahele klarnetile», ukraina rah- vaviis «Tumedad silmad», J. Koha «Polka» ja E. Arro «Tulge tantsi- ma». Kaastegevad: ER naisansam- bel, J. Kaljaspoolik, K. Tennosaar ja A. Sikk.

Eesti Raadio meesansambel (H. Pedusaar) — R. Valgre «Peagi sa- bun tagasi su luurde», J. Zeigeli «Võl-või võtaks naise», läti rahva- laul «Tüdrukud mind pilkasid», J. Abratovski «Lõbus poosman», H. Reipschi «Kitarrid öös». Saadab instrumentaalsambel «Vartola».

Pärnu rahvatantsijate juubel

Nädalavahetusel tähistas Pärnu lin- na kultuurimaja rahvatantsukollektiiv oma 15. aastapäeva. Osa võtsid rühma endised ja praegused rahvatantsil- lased kokku 240 inimest. See kuurordilane üks vanemaid ja tugevamaid rahva- tantsukollektiive on tulnud vabariigi esimese noorsoofestivali laureaadiks ja võtnud osa kõigist Eesti NSV üldlau- ludest — möödunud juubellaulu- peost kogut kolme rühmaga. Kollektiivi juhiks on aligusest peale tantsu- pedagoog Richard Tõnnus. Aastapäeva pidulikuks aktuseks märkis linna kultu- riosakond tema tööd aukirjaga.

F. Leet

Avati Rõngu kultuurimaja

Nädalavahetusel oli Rõngu kultuuri- majas avapidu. Kultuurimaja remonti- misel tehti suur töö ära ühiskondlikus korras. Agaramatele remondimeeste abistele, nagu E. Tsimmer, E. Medis, M. Kääril jt., anti üle aukirjad.

A. Rõbakov

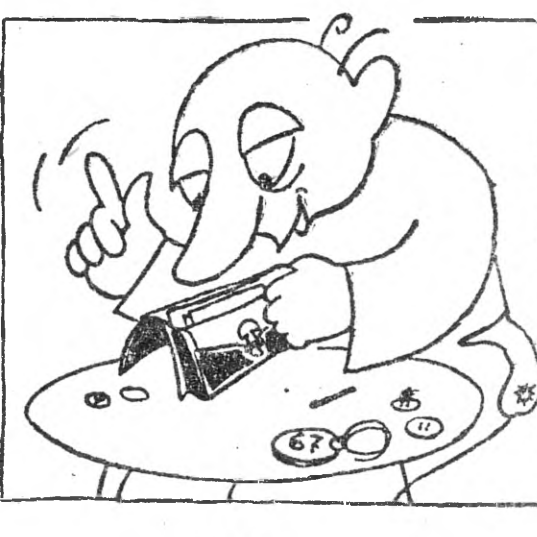
Huumorit ja satiiri

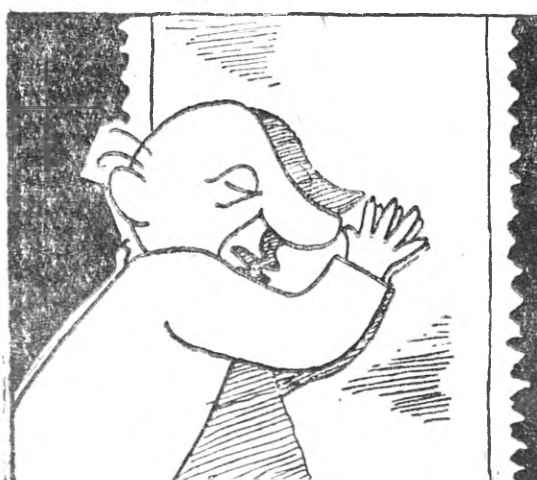
«LEMMIK»

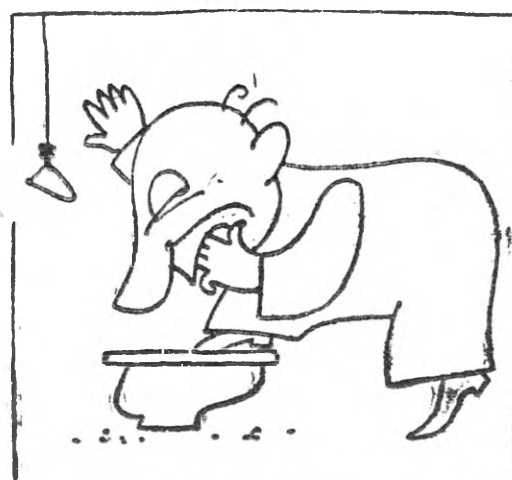
«ENERGIA»

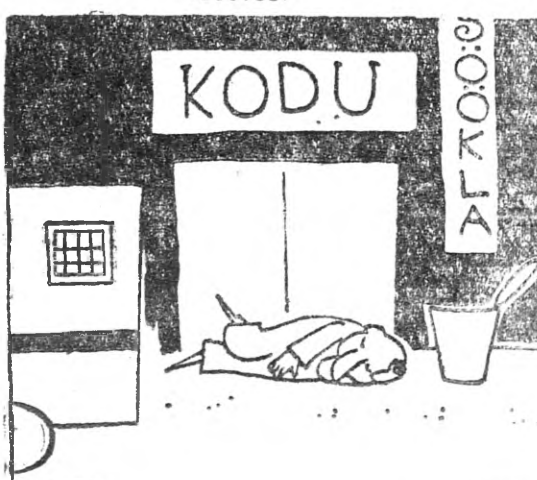
«LOOTUS»

«SOPRUS»

«TERVIS»

K. Kurepõld

Kodanik külastas pühapäeval mõningaid kõlavale rühmaga ettevõtteid

Tellimuse nr. 245